ToP

138

ToP | tlumočení–překlad zima 2020 | ročník XXXI | ISSN 2336-8888

Software
Translation
Artwork
Recording

Transit: efektivní, konzistentní a kvalitní překlad

- Nižší náklady a menší časová náročnost na překlady a lokalizaci
- Rychlejší návratnost investice
- Pracovní platforma pro veškeré projekty v oblasti překladu a lokalizace ve všech formátech a ve všech jazycích
- Zajištění kontroly nad výsledky překladu a práce s terminologií
- Podpora standardních a výměnných formátů (např. pro projektové balíčky z SDL Trados, SDL WorldServer a MemoQ, XLIFF atd.)
- Flexibilní licenční modely (lokální licence, plovoucí licence, časově omezená licence, IaaS, SaaS)
- Celosvětová síť podpory
- Vysoká úroveň kvality překladu díky neustále dostupnému kontextu a terminologii
- Morfologická podpora pro více než 80 jazyků a jazykových variant
- Intuitivní práce s formátovacími znaky díky chytrému systému markupů
- Duální konkordantní vyhledávání jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce
- Synchronizované náhledy pro všechny typy projektů
- Návrhy překladů z překladové paměti a systému strojového překladu ve stejném editoru
- Převod hlasového záznamu na text

www.star-group.net
praha@star-group.net
+420 233 355 377
+420 608 320 100

STAR Group
zal. 1984

Vývoj obsahu a software | Jazykové služby | Distribuce obsahu | Podpora digitalizace

Obsah

Třicetiletí JTP 4

Úvodník *A. Diabová* 4

Foto z obálky 4

Z translatologické bibliografie *I. Čeňková* 5

„HUB“ JTP 6

Medzi úradníkmi a cudzincami (recenze H. Tužinská, Medzi riadkami) *P. Šveda* 7

Za Alenou Rádyovou *A. Šourková* 8

Sv. Jeroným u sv. Petra *P. Kautský* 8

Andrej Pavlovič Čužakin (1949–2020), in memoriam *I. Čeňková* 9

Ad: Soutěž – Kameny se přivalily do Prahy 10

Smutná zpráva – zemřel polský bohemista Jan Stachowski *K. Filgasová* 11

František Filipovský se svými cenami překonal v Přelouči i covidové nebezpečí *P. Kautský* 13

Cena Josefa Jungmanna 2020 15

Jak probíhala školení v roce 2020 *K. Filgasová* 18

Z jarního balíčku podzimní a ještě jinak 19

Jeronýmovy dny také jen na síti 21

Zpráva z mezinárodní konference „(Hi)stories of Translation and Translators: Past, Present and Future“ *E. Getta* 23

Soudní tlumočení vzdáleným přístupem ve Velké Británii *K. Vavříková* 26

Pojem samovražda ako sémantický defekt *M. Jánošová* 27

Podzimní jeronýmský výlet za Ladou do Hrusic aneb nenechali jsme se odradit *A. Šourková* 31

Adventní špacír do Kunratic *A. Šourková* 32

Adaptační kurzy přidávají nový projektový jazyk – srbštinu 33

Dále vyšlo (nebo vyjde)… *A. Šourková* 34

Třicetiletí JTP

Jednota vloni vzpomněla svých třicátých narozenin. Oslava se ze známých důvodů konati nemohla a dá-li Jeroným, uspořádáme ji společně někdy během roku, až nám bude dovoleno opět se hromadně družit. Ze stejných důvodů vychází opožděně, až letos, publikace ***30 let Jednoty tlumočníků a překladatelů*** *v diplomové práci Elišky Bělouškové Zemanové*.

Ano, čtete správně. Naše bohulibá organizace toho již zažila a vykonala tolik, že studentce Ústavu translatologie FF UK stála za vypracování diplomové práce. Obsahuje historii JTP od jejího založení v roce 1990, rok po roce, až do termínu odevzdání diplomky v červenci 2019. Byla obhájena, autorce ještě tímto blahopřejeme a po redakční úpravě ji vydáváme knižně.

Na 80 stranách naleznete mimo výše uvedeného též chronologický přehled vzdělávacích akcí, publikační činnosti, soutěže Slovník roku a účasti na veletrzích Svět knihy, dabingové soutěže o cenu Františka Filipovského, výletů a výjezdních zasedání, vzdělávacích akcí Jeronýmovy dny a Mladý Jeroným aj. Jednotlivé kapitoly jsou doprovázeny fotodokumentací.

Publikace stojí 150 Kč, pro členy JTP a přidružených organizací (ASKOT, ČKZJ) 100 Kč při osobním převzetí na sekretariátu JTP, při zaslání poštovné a balné 30 Kč. Objednávky mailem na adrese **jtp@jtpunion.org**.

Foto z obálky

Na fotografii vidíme paní Marcelu Bramborovou, lektorku workshopů zaměřených na korektury a revize, se slušivým anticovidovým štítem. Ze čtyř původně plánovaných běhů se nám podařilo uskutečnit jen dva. Více o nich píše na str. 18 obětavá organizátorka našich školení Katka Filgasová.

Úvodník

Milé kolegyně, milí kolegové,
na úvod jsem chtěla shrnout, v čem všem byl rok 2020 nepříjemný. Ale nechci už mluvit o koronaviru, o problémech, o rušení akcí. Stačí, že v jednom čísle časopisu máme hned tři nekrology…

Rok 2020 měl být původně významný z úplně jiných důvodů. Například byl konečně po padesáti letech přijat nový zákon o soudních tlumočnících a překladatelích a příslušné vyhlášky k němu. Je to mimo jiné výsledek monumentální práce početné pracovní skupiny chytrých a pracovitých lidí, kolegů soudních tlumočníků sdružených napříč organizacemi, kteří dokázali, že jedině společně a díky velikému nasazení můžeme aspoň trochu vzdorovat protivenství.

Rok 2020 byl významný také proto, že JTP se dožila třiceti let existence. Sice jsme přišli o velkou oslavu se zahraničními hosty a šampaňským tekoucím proudem, ale zase jsme dostali dárek k narozeninám v podobě diplomové práce o dějinách JTP, která ve zkrácené verzi vychází knižně.

V roce 2020 jsme si chtěli pořídit nové revoluční webové stránky. To se také nepovedlo, ale pevně doufáme, že nám to rok 2021 vynahradí.

Rušili jsme a přesouvali akce, kličkovali mezi karanténami, ale nakonec nás okolnosti donutily udělat obrovský skok v digitalizaci JTP. Dokázali jsme naše tradiční velké akce uskutečnit po síti a objevili nečekané výhody, které to může mít. Pořídili jsme potřebné vybavení a dnes jsme schopni nejen takto celkem kvalitně fungovat, ale také nabídnout členům JTP naše „studio“ pro tlumočení na dálku, pokud jim to domácí podmínky nedovolí.

Přehoupli jsme se do roku 2021 a kromě restů z loňska a odložených akcí nás čekají nové výzvy. Letošní rok je volební. Valnou hromadu jsme naplánovali na březen v Praze. Na návrh vzešlý z posledního on-line večírku se bude konat v kombinovaném režimu prezenčně i on-line, aby se mohli zapojit i kolegové, kteří se z různých důvodů nemohou zúčastnit osobně. Technické podmínky, hlasování a další ještě doladíme. Už víme, že to dokážeme. Ovšem pokud bychom se nadále nemohli osobně sejít, raději termín posuneme a včas dáme vědět. Byla by škoda promarnit příležitost setkat se s kolegy a přáteli, které jsme tak dlouho neviděli.

A kdo říká volby, říká i kandidáti. Kolegové, po třiceti letech opravdu nadešel čas výměny generací. Můžete navrhnout sebe, nebo někoho jiného, máte na to čas, tak se prosím zamyslete. Pojďte také přiložit ruku ke společnému dílu! Stávajícímu vedení dochází síly. Ne všichni budou znovu kandidovat a jsou potřeba posily. Máte nápady nebo zájem, ochotu nebo aspoň čas? Pojďte to zkusit. Napoprvé se nemusíte zavazovat hned k nějaké portfeji, pokud vás to odrazuje. Pojďte se seznámit s tím, jak organizace funguje a jak by se dala posunout dál. Stojíme na prahu nové éry. Pojďme jej překročit s novým elánem. Svoje návrhy posílejte na známou adresou **jtp@jtpunion.org**.

Snad se v březnu budeme moci sejít v hojném počtu.

AMALAINE DIABOVÁ
předsedkyně JTP

Z translatologické bibliografie

Alena Ďuricová a Eva Molnárová (eds.). Od textu k prekladu XIII. 2020. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1704-3.

Již třináctý ročník tradiční kolektivní monografie. Tentokrát však vyšel samostatně ve vydavatelství Belianum, které spadá přímo pod Univerzitu Mateja Bela v Banské Bystrici. Dosud jsme byli zvyklí, že vydání publikace probíhalo ve spolupráci s Jednotou tlumočníků a překladatelů. Monografie obsahuje kromě úvodu a jedné recenze celkem dvanáct příspěvků věnovaných zejména problematice překladu právních textů, jazyku odborné komunikace, terminologii a terminografii, jakož i translatologickým aspektům odborného textu. Autoři – lingvisté, překladatelé, tlumočníci a pedagogové zde podrobně popisují své výzkumné práce a prezentují výsledky a výstupy řady zajímavých a přínosných slovenských rozvojových a inovativních projektů.

I. ČEŇKOVÁ

Babel, časopis Mezinárodní federace překladatelů FIT, roč. 66, č. 1, 2020. ISSN 0521-9744.

První číslo časopisu Babel z roku 2020 obsahuje šest odborných statí, které se věnují řadě aspektů teorie a praxe překladu i tlumočení, v různých kontextech a různých jazykových kombinacích. Postupně si je všechny stručně projdeme.

V prvním článku tři kolegové z Pekingské univerzity cizích jazyků podávají velmi zajímavý celkový přehled, ale i podrobnou kritickou analýzu dlouhých 40 let konkrétních výzkumných projektů, jejich výstupů a odborných publikací v oboru tlumočení v kontinentální Číně, jakož i v Hongkongu, Macau a na Tchaj-wanu. Mapují tento výzkum počínaje rokem 1978, kdy se Čína začala v rámci reforem otevírat světu a přistoupila ke čtyřem oblastem modernizace, mezi nimi i ve vědě a výzkumu. Doporučuji všem zájemcům o tuto problematiku a vyzdvihuji i rozsáhlou uveřejněnou bibliografii.

Ve druhé stati, jejíž autorkou je *Nüzhet Berrin Aksoy* z univerzity Atilim v Ankaře, si přečteme o tom, jaké strategie volí překladatel při popisu přírody a krajiny. Vychází přitom z překladatelských norem Gideona Touryho. Svoji analýzu ilustruje na anglickém překladu románu „*Ortadirek*“ (vyšel pod názvem „*The Wind from the Plain*“) tureckého ekologicky smýšlejícího autora Yaşara Kemala.

Ve třetím příspěvku *María Labarta Postigo* z univerzity ve Valencii bádá nad tím, jak jsou převedeny ve filmových anglických titulcích metaforické idiomy výchozích španělských a německých filmů. Pracuje s korpusem dvaceti hraných celovečerních filmů, respektive zkoumá, zda je tento metaforický rozměr v anglických titulcích zachován. Kontrastivní analýza ukazuje, že titulky většinou obsahují neutrálnější formulace. Autorka chce získané výsledky aplikovat i na výuku cizích jazyků tak, aby si studenti při studiu jazyků více uvědomovali jednotlivé kulturní rozdíly.

Ve čtvrtém článku se *Katayoon Afzali* z Sheikhbahaee institutu vysokoškolského vzdělávání v íránském Isfahanu věnuje ideologickým manipulacím v překladu a snaží se to ilustrovat na anglickém překladu částečně autobiografického válečného románu „*One Woman's War: Da (Mother)*“ (překlad z roku 2104) napsaného iránskou autorkou v perštině.

Pátá stať od badatelky *Monserrat Cunillera Domènech* z univerzity Pompeu Fabra v Barceloně se zabývá právnickými překlady mezi francouzštinou a španělštinou, konkrétně zkoumá terminologii dědického práva a ukazuje, jak je důležité znát nejenom odbornou terminologii z tohoto úzkého právního oboru, ale také třeba i konkrétní výstupy z pozůstalostního řízení v právních systémech obou států.

Poslední příspěvek od *Mingminga Juana* z univerzity v čínském Šan-Tchou (provincie Guangdong) se zajímá především o to, jak je v Číně prezentována a propagována anglofonní

kultura. Jako vhodný příklad uvádí klasickou pohádku „*Petr Pan*“. Vychází ze tří čínských překladů, jež vznikly v Číně v různých historických obdobích od počátku dvacátého století až po století 21., a ukazuje, jak se tyto překlady vyvíjely a s nimi i jednotlivé překladatelské strategie, zejména pak v souvislosti s měnícím se sociokulturním kontextem v samotné Číně.

V části Bibliografické informace (s. 142–158) najdeme tři zajímavé recenze aktuálních kolektivních publikací, zaměřených tentokrát na nový pohled na problematiku nepřeložitelnosti, na změny ve studijních programech budoucích překladatelů a tlumočníků a konečně na překlady audioknih a komiksových příběhů pro děti.

I. ČEŇKOVÁ

Babel, časopis Mezinárodní federace překladatelů FIT, roč. 66, č. 2, 2019. ISSN 0521-9744.

Druhé číslo časopisu Babel z roku 2020 je uvedeno jako zvláštní vydání (*Special issue*) a nese název *Právní překlad a tlumočení.* Obsahuje výběr dvanácti odborných příspěvků v angličtině a němčině, které zazněly na 13. mezinárodním právnickém fóru, jež se konalo v září 2018 v Bonnu a organizovala je pracovní skupina pro právní překlad a tlumočení FIT ve spolupráci s německým profesním sdružením překladatelů a tlumočníků ATICOM (založené v roce 1999). Toto fórum se v podobném formátu poprvé sešlo již v roce 1984 a od tehdy se více méně pravidelně koná vždy v rozmezí cca 2–3 let. Téma tohoto posledního mezinárodního fóra bylo vysoce aktuální:

Právní překlad a tlumočení v proměnách současného světa: technologie – outsourcing – nové technologie a další změny.

Mezi řečníky a autory vybraných statí můžete najít soudce, akademické pracovníky, představitele Evropské unie, zástupce národních překladatelských sdružení, počítačové experty, ale i jednotlivé překladatele i tlumočníky, kteří si po tři dny intenzivně vyměňovali názory a zkušenosti v oboru. Účastníci konstatovali, že kvalita právního překladu a tlumočení v poslední době klesá, a to zejména z finančních důvodů. A že v Evropě jsou v tomto ohledu mezi jednotlivými státy značné rozdíly. Kromě toho podle nich před námi stojí celá řada specifických výzev, ale dochází rovněž k mnoha technologickým inovacím, s nimiž se musí profesionální překladatelé a tlumočníci i v tomto oboru naučit pracovat.

Obě čísla časopisu Babel, stejně jako i další uvedená publikace budou prezenčně k dispozici v knihovně Ústavu translatologie FF UK, jen co skončí nouzový stav v souvislosti s pandemii Covid-19.

PROF. PHDR. IVANA ČEŇKOVÁ, CSC.
Ústav translatologie FF UK

„HUB“ JTP

JTP nabízí svým členům využít vybavení pro RSI:

- **2 výkonné počítače**
- **rychlý pevný internet (připojení kabelem i wifi)**
- **klidné prostředí**
- **dobrá dostupnost**

Za mírný poplatek můžete tlumočit přes platformy RSI z kanceláří JTP na Senovážném náměstí 23, Praha 1.

Další výhodou je, že můžete s kolegou z kabiny sedět v jedné místnosti, což zvlášť oceníte při předávání mikrofonu u platforem, jež nejsou pro tlumočení uzpůsobené, jako třeba Zoom.

Počítače můžete použít vlastní nebo ty z JTP, případně kombinaci všech.

Napište nám na **jtp@jtpunion.org**, ať můžeme domluvit termín a technickou podporu.

(Po dobu pandemie je jinak sekretariát většinou zavřený.)

Medzi úradníkmi a cudzincami

Počas obdobia, ktoré média v roku 2015 nazvali „utečeneckou krízou“ sa otázka migrantov, utečencov a uchádzačov o azyl dostala do popredia viac ako kedykoľvek predtým v našej nedávnej minulosti. Žiaľ, téma cudzincov, ktorí v mnohých prípadoch utekali pred vojnou, hladom alebo beznádejou sa veľmi rýchlo stala predmetom politického boja. Etnopopulizmus, ktorý sa v Strednej Európe začal rozmáhať po finančnej kríze v roku 2008, sa pri tejto téme mohol naplno prejaviť. Bez ohľadu na politické elity mali jednotlivé krajiny Strednej Európy rôzne východiská pri prijímaní uchádzačov o azyl a posudzovaní ich žiadostí. Kým Česká republika aj vďaka intenzívnej osvete, výskumu a priekopníckej práci Ústavu translatologie FF UK mala diskusiu o komunitnom tlmočení dobre rozbehnutú a existovali mnohé iniciatívy a projekty v tejto oblasti, Slovensko bolo len na začiatku tejto cesty. Titul, ktorý by som chcel predstaviť, však prináša nové pohľady na postavenie tlmočníka v azylovom konaní pred súdmi z celkom novej perspektívy, ktorá môže byť zaujímavá aj pre členov JTP a kolegov na druhom brehu rieky Moravy.

Kniha Medzi riadkami je etnografickou sondou do problematiky komunitného tlmočenia. **Helena Tužinská** sa ako etnografka venovala tejto téme aj vo svojich predchádzajúcich vedeckých prácach a oblasť sprostredkovania komunikácie pre cudzincov v prostredí slovenských úradov pozná veľmi dobre. Tým, že do oblasti translatologického výskumu prináša etnografické a antropologické poznatky a metódy, dostávajú jej zistenia širší interdisciplinárny presah. Navyše, výskum v oblasti dynamiky tlmočenia je podnetný aj z forenzného a sociolingvistického hľadiska.

Jadrom titulu **Medzi riadkami** je pozorovanie priebehu súdnych pojednávaní so žiadateľmi o azyl. Autorka predstavuje perspektívy hlavných zúčastnených aktérov: uchádzačov o azyl, ich právnikov, zástupcov cudzineckej polície a Migračného úradu a v neposlednom rade tlmočníkov. Autorka sa snaží porozumieť rôznym aspektom medzikultúrnej komunikácie pred súdom, kde je úloha tlmočníka jedným z najkritickejších prvkov. Kniha je postavená na troch prípadových štúdiách pojednávaní so žiadateľmi o azyl. Dáta z anonymizovaných prepisov zo súdnych siení sú doplnené rozhovormi s aktérmi, v ktorých sa autorka hlbšie venuje identifikovaným problémom. Príbehy a postoje jednotlivých aktérov ukazujú ako kultúrne a sociálne rámce a predchádzajúca skúsenosť jednotlivca tvoria mozaiku komunikačného trojuholníka v súdnej sieni. Ako autorka píše, tlmočenie sa neodohráva vo vákuu. Prebieha v priestore, ktorý je definovaný kultúrnymi a sociálnymi rámcami každého z účastníkov. Toto prostredie navyše predstavuje veľmi asymetrický rámec, v ktorom sa vysoko osobná a emotívna rovina uchádzača o azyl dostáva do kontrastu s formálnou a byrokratickou rovinou predstaviteľov štátu. Kdesi uprostred sa nachádza tlmočník.

Pre mňa osobne bola táto kniha veľmi objavným čítaním o mojej vlastnej krajine, ktoré je dodnes skôr krajinou emigrantov a nestihla si, či možno ani nechcela vybudovať dostatočne kvalitné systémy pre prijímanie cudzincov. Kniha Medzi riadkami prináša mnohé úsmevné, bizarné, ale aj varovné príbehy, v ktorých sa odhaľuje, ako je systém úradného tlmočenia pre cudzincov poddimenzovaný a inštitucionálne zanedbaný. Objavujú sa tu prípady, keď utečencovi z krajiny despotického režimu tlmočí ad-hoc tlmočník, ktorý je na sociálnych sieťach kamarát diktátora, prípadne situácie, keď kvôli nedostatočným jazykovým schopnostiam tlmočníka nebolo možné v pojednávaní poriadne pokračovať. No na druhej strane sa v rozhovoroch predstavujú aj hlboko ľudskí a profesionálni tlmočníci, ktorí aj napriek nie veľmi priaznivému finančnému ohodnoteniu zosobňujú humanistický ideál tlmočníckeho povolania a pomáhajú stavať mosty porozumenia tam, kde to nie vždy býva jednoduché.

Ak tlmočíte pri azylových konaniach, alebo sa venujete oblasti komunitného tlmočenia odborne, bude kniha Medzi riadkami od Heleny Tužinskej zaujímavým doplnením vašej knižnice. Do oblasti translatológie prináša nové pohľady nielen z roviny interdisciplinárneho výskumu našej práce, ale v čase zásadnú a nenahraditeľnú úlohu môže v medzikultúrnej komunikácii zohrávať tlmočník.

Helena Tužinská: Medzi riadkami. Etnografia tlmočenia azylových súdnych pojednávaní. Pod Lupou. 2020. 358 s. ISBN 978-80-973537-4-2

MGR. PAVOL ŠVEDA, PHD.
Odborný asistent na Katedre anglistiky a amerikanistiky, Filozofickej fakulty Univerzity Komenského.
Konferenčný tlmočník a vysokoškolský pedagóg, ktorý sa vo výučbe aj výskume zameriava na didaktiku tlmočenia.
pavol.sveda@uniba.sk

Za Alenou Rádyovou

Na Vánoce 2020 sotva někdy zapomenu. Coronavirová pandemie nás uzavřela doma, omezila naše kontakty. Nejsmutnější však bylo, že na Štěpána odešla do tlumočnického nebe kolegyně Alenka Rádyová.

Byla součástí mého života skoro čtyřicet roků. Seznámily jsme se začátkem 80. let a krátce nato jsem získala privilegium být členem široké rodiny Rádyových. V době totality bylo ohromnou vzpruhou sedět v kuchyni u kulatého dřevěného stolu a debatovat s přáteli o všem možném i nemožném. Kolik Silvestrů, svátečních i obyčejných večerů jsem tam strávila! Alenka nás k tomu zásobovala výbornou krmí; vzpomínám na její slepici po židovsku, smažené rybky zvané čudly nebo brynzové halušky, které byly pro mě, býložravce, bez slaniny. Nemůžu zapomenout ani na prázdniny v Alenčině rodném Písku, kde jsme sedávaly na balkoně pronajímaného bytu a klábosily, nebo pobývaly na plovárně vančurovského stylu u řeky Otavy. Vzpomínek je bezpočet.

A nesmím zapomenout ani na to, že se v Rádyovic kuchyni u kulatého stolu v roce 1990 zrodila Jednota tlumočníků a překladatelů. Alenka jako vždy poskytovala zakladatelům bezvadný servis.

V posledních letech jsme se už vídaly zřídka, ale stále jsme si telefonovaly. Naposledy jsem několikrát volala před Vánoci, ale volání vždy spadlo do schránky. Netušila jsem, že Alenka už telefon vzít nemůže, a tak jsem poslala zprávu, že se ozvu po svátcích. Už se neozvu.

Alenka měla velké srdce, měla hodně přátel a byla vždy připravena pomoci každému, kdo to potřeboval. Určitě na ni nezapomenou a budou vzpomínat v tom nejlepším. Stejně jako já.

ALENA ŠOURKOVÁ

Sv. Jeroným u sv. Petra

P. Lukáš Lipenský, člen Rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou a administrátor kostela sv. Petra na Starém Městě pražském, celebroval tentokráte 30. září, přesně na svátek patrona našeho sv. Jeronýma, již dvanáctou m**ši svatou za tlumočníky a překladatele**. Zpěvem ji opět doprovodil vokální soubor Gontrassek pod vedením Jana Bati.

Jednotě tlumočníků a překladatelů
je cti, že může
P. Lukáše Lipenského, O.Cr.,
jmenovat svým čestným členem,
za dlouholetou duchovní péči
o stav tlumočnický a překladatelský
a každoroční Mši svatou,
věnovanou příslušníkům této profese.

Dáno v Praze na Starém Městě,
dne 30. září 2020,
v den patrona našeho sv. Jeronýma.

Amalaine Diabová
předsedkyně JTP

Při této příležitosti předala místopředsedkyně JTP Katka Filgasová našemu příznivci diplom se jmenováním čestným členem JTP. Zdůvodnění je na diplomu samém.

Nedávno jsme se v u sv. Petra sešli znovu, smutně vzpomínajíce. Pater Lipenský tam na poslední cestu vyprovodil naši kamarádku Alenku Rádyovou.

Andrej Pavlovič Čužakin

(1949–2020)

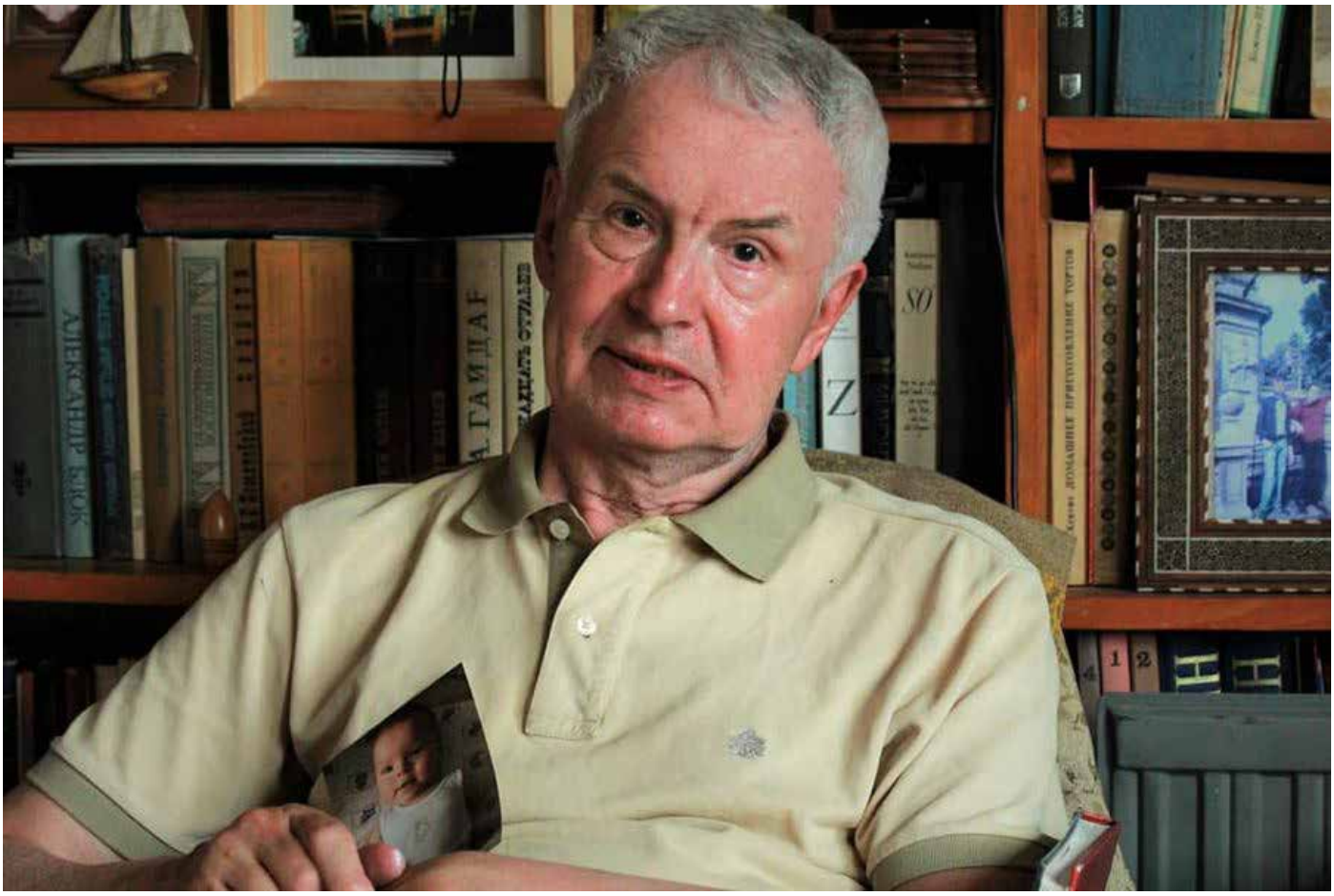

In memoriam

Nedávno jsem se od svých kolegů z Moskevské státní lingvistické univerzity (MSLU) dozvěděla velice smutnou zprávu: ve věku necelých 72 let po delší nemoci zemřel 19. října 2020 docent Andrej Pavlovič Čužakin, uznávaný pedagog a profesionální tlumočník, který od roku 1995 až do posledních týdnů svého života na této univerzitě učil konsekutivní tlumočení mezi angličtinou a ruštinou, včetně tlumočnické notace, přednášel základy teorie tlumočení, jakož i tlumočnickou etiku a etiketu.

A. P. Čužakin byl sám také absolventem této univerzity, která v době jeho studia (1967–1972) byla všeobecně známá ještě pod názvem Moskevský státní institut cizích jazyků Maurice Thoreze (MGPIIJa neboli „*Injaz*“, jak tomuto Institutu všichni zkráceně říkali). Vystudoval obor tlumočnictví v kombinaci ruština, angličtina a portugalština. Již během studia, v posledním ročníku, začal pracovat jako doprovodný tlumočník zejména pro dětské a mládežnické organizace a postupně se stal uznávaným tlumočníkem na diplomatické úrovni. Tlumočil pro většinu tehdejších sovětských nejvyšších stranických i vládních představitelů: Andropova, Černěnka, Gromyka, Gorbačova a další při jejich jednáních a oficiálních setkáních například s G. Bushem, M. Thatcherovou, I. Gándhíovou. F. Castrem, H. Kohlem atd.

Kromě výuky se po svém návratu na univerzitu, již v roli pedagoga, od poloviny devadesátých let neúnavně věnoval psaní učebnic a didaktických příruček určených zejména pro výuku

konsekutivního, ale i simultánního tlumočení, obsahujících řadu užitečných praktických cvičení, charakteristiku a řešení různých tlumočnických situací i konkrétní texty na tlumočení z listu či konsekutivní tlumočení mezi angličtinou a ruštinou. Podrobně ve svých příručkách rozebíral zásady tlumočnického zápisu, ale soustředil se rovněž jak na základní teoretické otázky tlumočení, tak i na samotnou profesi tlumočníka, včetně etiky, etikety, diplomatického protokolu a dalších „praktických rad do života“ oživených i řadou humorných, ale i poučných vzpomínek předních ruských tlumočníků zejména z éry Sovětského svazu. Založil vlastně, podle slov svých moskevských kolegů, nový směr v translatologii „Aplikovaná teorie tlumočení a tlumočnického zápisu“. Většina jeho publikací pak vyšla v jím nově založené sérii: „Svět překladu a tlumočení“ (*Mir perevoda*). Zasadil se také o vznik tlumočnické ceny: „Křišťálový most“(*Chrustaľnyj most*).

Andreje Pavloviče Čužakina jsem poznala během jednoho z mých pravidelných krátkých pedagogicko-výzkumných pobytů na MSLU již v roce 1998, spřátelili jsme se, byli jsme často v kontaktu i po e-mailu a pravidelně při každém svém dalším pobytu v Moskvě na univerzitě jsem vystupovala na jeho hodinách konsekutivního tlumočení a zapojovala se do výuky. Setkali jsme se i u nás v Praze. Téměř vždy, když jsme se viděli, mi věnoval svoji další publikaci. Naposled jsme spolu hovořili v září 2019, opět přímo v budově MSLU. Odešel tak další významný představitel ruské tlumočnické školy, na kterého budu stále vzpomínat, třeba i právě skrze jeho učebnice, které ráda ve výuce pro některé typy jeho tlumočnických cvičení a doporučení využívám.

IVANA ČEŇKOVÁ (ÚTRL FF UK)

Ad: Soutěž – Kameny se přivalily do Prahy

(ToP 137/2020, str. 15)

Jest to k nevíře, ale ze všech odpovědí na otázku, kdo že to na fotografii z Hradu tlumočil Stounům a panu prezidentovi Havlovi, byla jediná správná od kolegyně Evy Gorgolové: *Michal Staša, první stojící zprava*.

Výherkyni gratulujeme k první ceně – ročnímu členství v JTP zdarma!

Smutná zpráva – zemřel polský bohemista Jan Stachowski

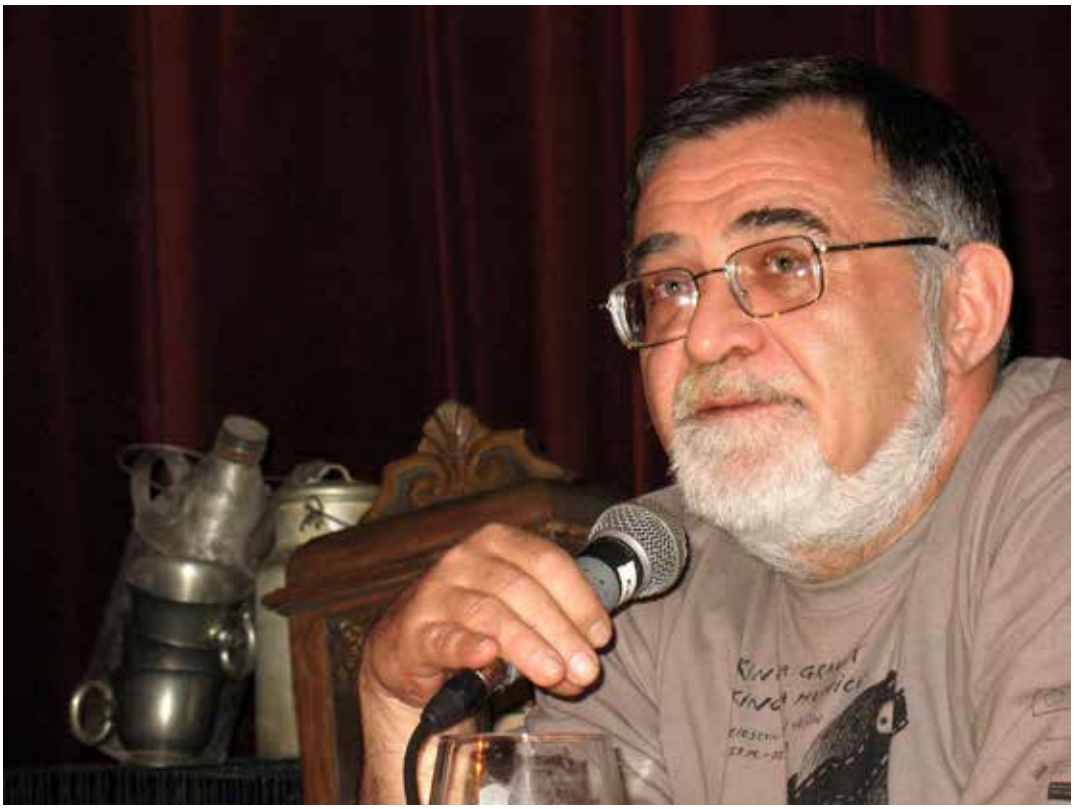

Jan Stachowski byl pravidelným účastníkem filmového festivalu Kino na hranici. Foto Aureliusz Marek Pędziwol.

Na Štědrý den minulého roku zemřel v Katovicích po těžké nemoci významný polský bohemista Jan Stachowski, absolvent Jagellonské univerzity, bývalý diplomat, výtečný překladatel české literatury do jazyka polského, laureát ceny Jiřího Theinera v roce 2019 (o udělení ceny jsme psali v čísle 132 časopisu TOP) a soudní tlumočník jazyka českého. Jan Stachowski byl i hostem Jednoty tlumočníků a překladatelů. Před deseti lety vedl totiž dvě školení pro překladatele jazyka polského pořádané JTP: první určené pro soudní tlumočníky, druhé pro zájemce o literární překlad.

Během loňského ročníku festivalu Kino na hranici v polském Těšíně se Jan Stachowski utkal v *překladatelském duelu* s dalším významným polským překladatelem české literatury Andrzejem Jagodzińskim. Tento překladatelský dvojhlas byl pro nás inspirací a po jeho vzoru jsme v rámci Jeronýmových dnů v roce 2019 připravili duel překladatelů anglickojazyčné literatury.

Ještě v polovině roku 2019 jsme si s panem Stachowskim dopisovali ohledně případné neformální konference, na níž by se setkali překladatelé děl Patrika Ouředníka z různých zemí. Jan Stachowski tehdy napsal: „Pokud by se vám kromě mne podařilo pozvat do Prahy ještě další tři, čtyři překladatele, mohla by z toho vzniknout zajímavá debata.“ A právě taková setkání v pohodové atmosféře a bez zbytečné pompéznosti měl Jan Stachowski rád. Konferenci jsme plánovali na jaro 2020…

KATARZYNA FILGASOVÁ
tlumočnice a překladatelka,
místopředsedkyně JTP

Novinky Nakladatelství Academia

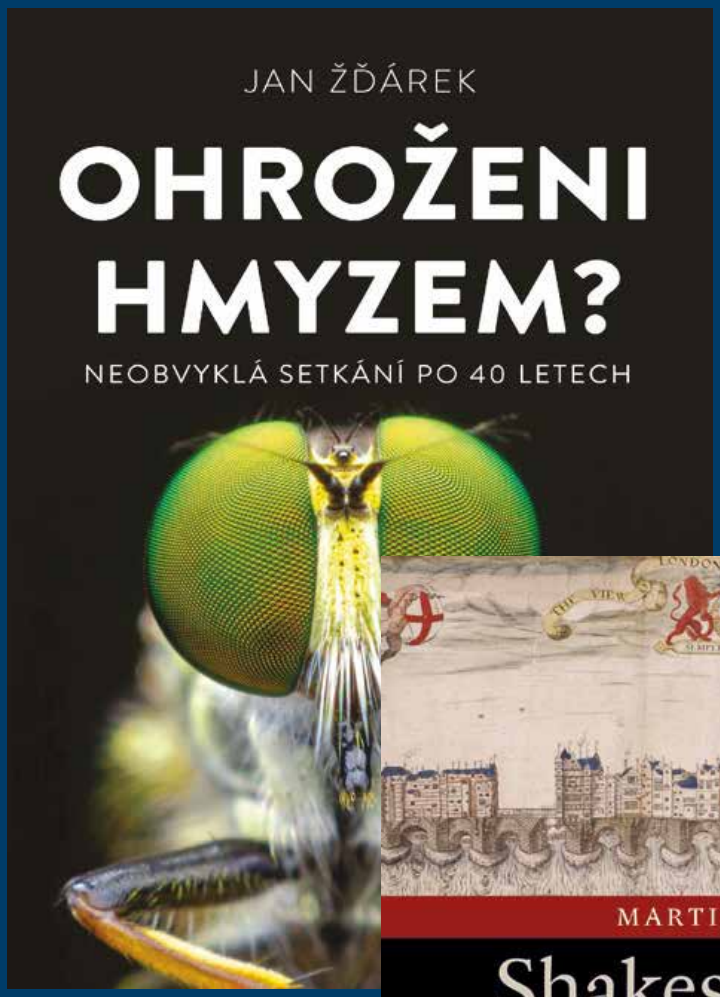

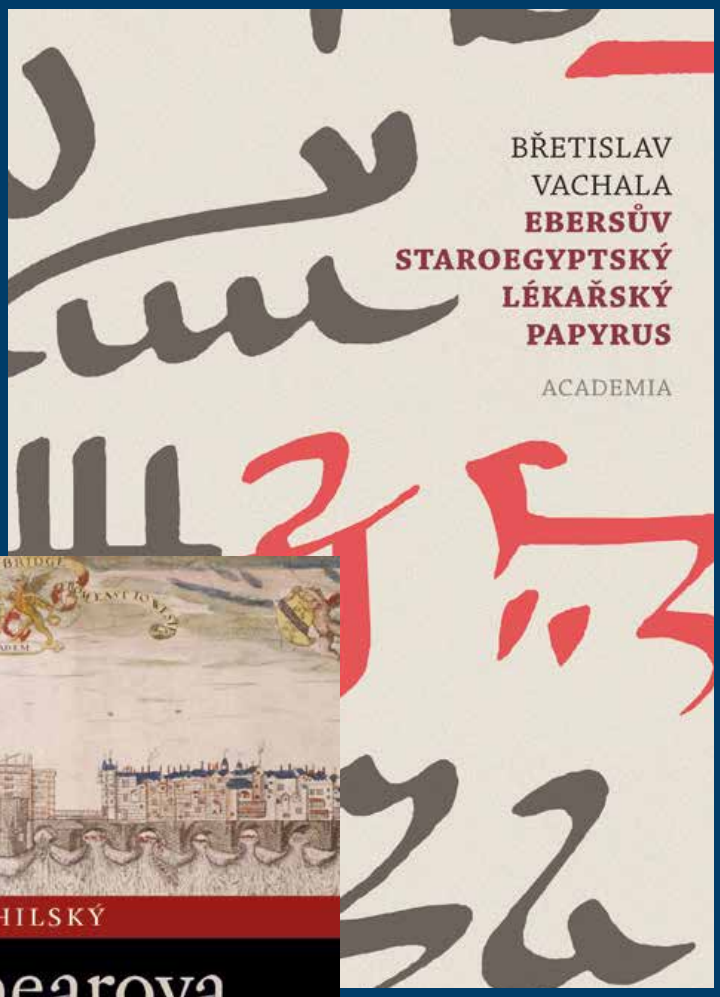

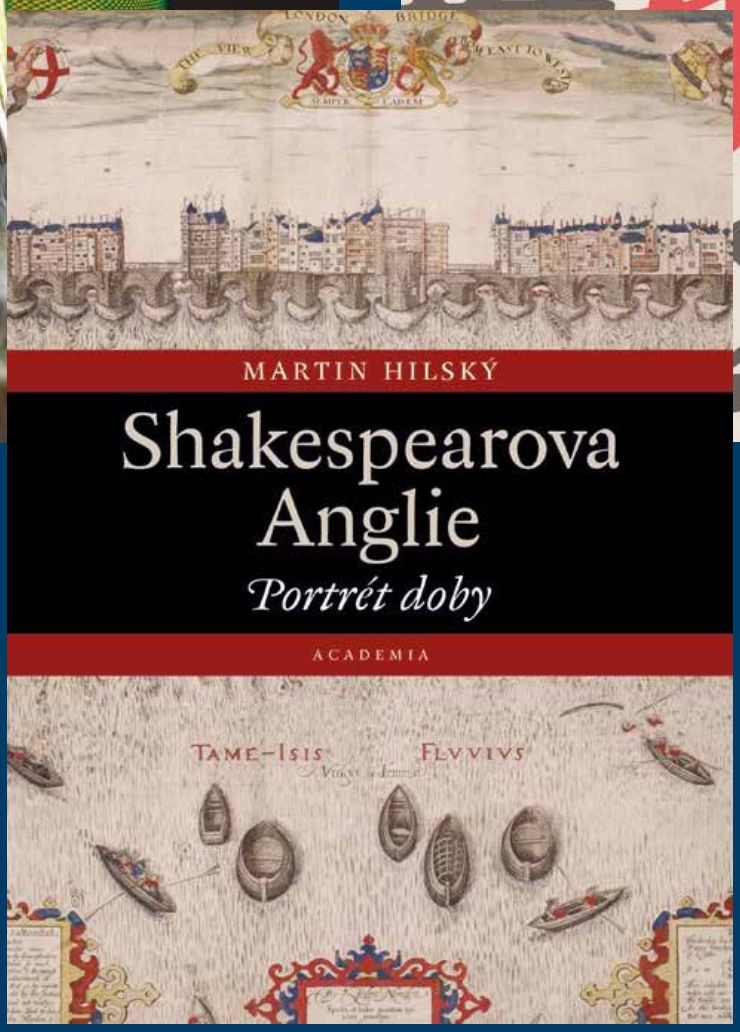

www.academia.cz

ACADEMIA NAKLADATELSTVÍ

František Filipovský se svými cenami překonal v Přelouči i covidové nebezpečí

Odborná porota 26. ročníku „dabingové" ceny hodnotila tentokráte 42 titulů, na něž došlo 92 nominací do osmi kategorií. Pracovala ve složení: za Filmový a televizní svaz FITES Jaroslav Černý (předseda poroty), Libor Hruška, Jana Vlčková a Petra Eliášová, za Hereckou asociaci Eva Vichnarová, Hana Talpová a Jaroslav Kodeš, za Město Přelouč Jiřina Dlasková a Marcela Gryčová. Jednotu tlumočníků a překladatelů zastupovala Šárka Valverde, Obec překladatelů Ivana Breznenová, Jiří Zobač byl do porty vyslán Asociací pracovníků se zvukem (APZ) a Karel Jaroš Ochrannou asociací zvukařů-autorů (OAZA).

Organizátoři slavnostního předávání cen v Přelouči do poslední chvíle nevěděli, zda zlý covid konání slavnosti nezařízne, ale nakonec se dílo přeci povedlo a v divadelním sále Městské záložny byly vyhlášeny a předány všechny Ceny Františky Filipovského (dále jen „Ceny FF").

Cenu FF za nejlepší ženský herecký výkon v dabingu (uděluje Město Přelouč) získala **Vanda Hybnerová** za roli Heleny (Ane Dahl Torp) v seriálu *Domácí hřiště I.* V režii Vladimíry Wildové vyrobilo pro Skylink 7 studio S Pro Alfa CZ.

Cenu FF za nejlepší mužský herecký výkon v dabingu (uděluje též Město Přelouč) si zasloužil **Jan Šťastný** za roli Salvadora Mallo (Antonio Banderas) ve snímku *Bolest a sláva*. V režii Zdeňka Gawlika pro Magic Box připravila Tvůrčí skupina Josefa Petráska.

O Cenu FF za překlad a úpravu dabovaného audiovizuálního díla (uděluje Jednota tlumočníků a překladatelů za přispění Obce překladatelů) se dělí **Petr Miklica** (překlad) a **Marek Píša** (úprava) snímku *Tolkien*. Vyrobilo Barrandov studio dabing. O „naší" ceně píšeme více v druhé části článku. JTP ji dotuje finanční prémií 10 000 Kč.

Zvláštní cena poroty za dětský herecký výkon v dabingu do 15 let věku dítěte „KOUZELNÝ PRSTEN" (uděluje Herecká asociace a garantem je Ondřej Kepka): **David Bergmanza** roli Marlona (Martin Evensen) v seriálu *Můj kamarád Marlon* (Min venn Marlon).V režii Ivy Valentové vyrobila Česká televize.

Cena FF za zvuk dabingu (uděluje APZ a OAZA): **seriál** Černobyl a **Martin Václavík**. Pro HBO vyrobila společnost SDI Media.

Cena FF za mimořádné dabingové zpracování audiovizuálního díla (uděluje FITES): snímek *Co jsme komu zase udělali?* (Qu'est-ce qu'on aencore fait au Bon Dieu?) v režii **Lucie Petry Svobodové**. Ve studiu S Pro Alfa CZ a. s. vyrobil Cinem Art.

Cena FF za dabingové zpracování televizních nebo filmových snímků animované a dětské tvorby (uděluje Město Přelouč): snímek *Playmobil* (Playmobil: The Movie) a **Veronika Veselá** za režii a dialogy. Pro Bonton film vyrobila Tvůrčí skupina Markéty Kratochvílové, Studio Budíkov.

Cena FF za dabingové zpracování TV seriálu (uděluje FITES) získal seriál *Lovec I.* (Il Cacciatore) a režisér **Jiří Kodeš**. Vyrobila Česká televize.

Cena FF za dlouhodobé herecké mistrovství v dabingu (uděluje Herecká asociace): **Zdena Herfortová, Jaroslava Tvrzníková, Rudolf Jelínek** a **Alfred Strejček**.

Ceny diváků – za nejlepší ženský herecký výkon v dabingu: **Ilona Svobodová** za roli královny Ingrith (Michelle Pfeiffer) ve filmu *Zloba – Královna všeho zlého* (Maleficent: Mistress of Evil) v režii Zdeňka Štěpána. **Nejlepší mužský herecký výkon v dabingu Michal Dlouhý** za roli Woodyho ve filmu *Toy Story 4: Příběh hraček* (Toy Story 4) v režii Jana Pechy. Oba snímky vyrobilo studio Virtual.

Dabingové režisérce **Janě Stejskalové** udělil FITES **Cenu FF za dlouhodobou mimořádnou dabingovou tvorbu**.

Mimořádnou cenu za výjimečný počin udělili pořadatelé snímku **Píseň pro Rudolfa III. – epizoda Dinosaurus**. Poslední ztracený díl českého muzikálového televizního seriálu z let 1967 až 1969 byl nalezen po téměř padesáti letech. Devátá epizoda s názvem Dinosaurus se natáčela na jaře 1969. Na obrazovkách se však již neobjevila, pořad byl mezitím zakázán. O ztraceném dílu si odborníci dlouho mysleli, že z něj nic nezbylo. Přesto se nalezl takřka celý, chybělo přibližně jen jeho prvních deset minut dílu a část unikátních záběrů byla němá. Podle původních scénářů se jim proto po půl století v České televizi vrátil zvuk. Zrekonstruovaná verze Dinosaura vznikla v režii **Michala Vostřeze**, mistrů zvuku **Petra Posoldy** a **Zdeňka Klementa**.

Na naši cenu za překlad a úpravu byly nominovány tři filmy:

Co jsme komu zase udělali? (Qu'est-ce qu'on a encore fait au Bon Dieu?). Překlad Irena Novotná, dialogy Petra Hamouda, ve studiu S Pro Alfa CZ vyrobil CinemArt.

Tolkien (Tolkien). Překlad Petr Miklica, dialogy Marek Píša, vyrobilo Barrandov studio dabing.

Zrodila se Astrid (Unga Astrid). Překlad Jan Feldstein, dialogy Tereza Klimešová, pro CinemArt připravila Tvůrčí skupina Josefa Petráska.

Na fotografii č. 2 vidíme moderátora Ondřeje Kepku – na plátně ve studiu, jak jmenuje nominované tvůrce. Portréty našich dvou laureátů jsou v dolní řadě. To je však v tuto chvíli ještě tajemstvím a na fotografii č. 3 moderátor – již na pódiu – vyzývá zástupkyni JTP, místopředsedkyni Áju Šourkovou, aby vyhlásila vítěze v kategorii. To se stalo a Petr Miklica přebral cenu, pugét i diplom (foto 4) a vypadá to, jako by chtěl z pódia prchnout před přísným pohledem Ondřeje Kepky. Ten jej však vyzval ke kratší laureátské řeči, v níž Petr Miklica zastoupil i nepřítomného Marka Píšu. Ona cena (foto 5) má dvě hlavy, znázorňující herce originálního snímku a dabéra české verze – nebo v našem případě možná i překladatele a úpravce dialogů. Cena je však jen jedna, a proto byla překladateli a úpravci svěřena do střídavé péče.

TEXT A FOTO -PK-

Více o soutěži, všech nominacích i předešlých ročnících najdete na stránkách **www.cffd.cz**.

2

3

4

5

Vyhlášení Jungmannovy ceny v roce 2020

Obec překladatelů každým rokem vyhlašuje výsledky soutěže o Cenu Josefa Jungmanna a s ní spojená tvůrčí ocenění, prémie aj. Bývá to vždy příjemné setkání porotců, oceněných překladatelů a členů i příznivců OP. Na sklonku loňského roku se však ani toto setkání ze známých důvodů nemohlo uskutečnit a tak vyhlášení proběhlo uveřejněním projevu předsedy poroty Václava Jamka na stránkách www.obecprekladatelu.cz a my jej zde s laskavým svolením autorovým publikujeme.

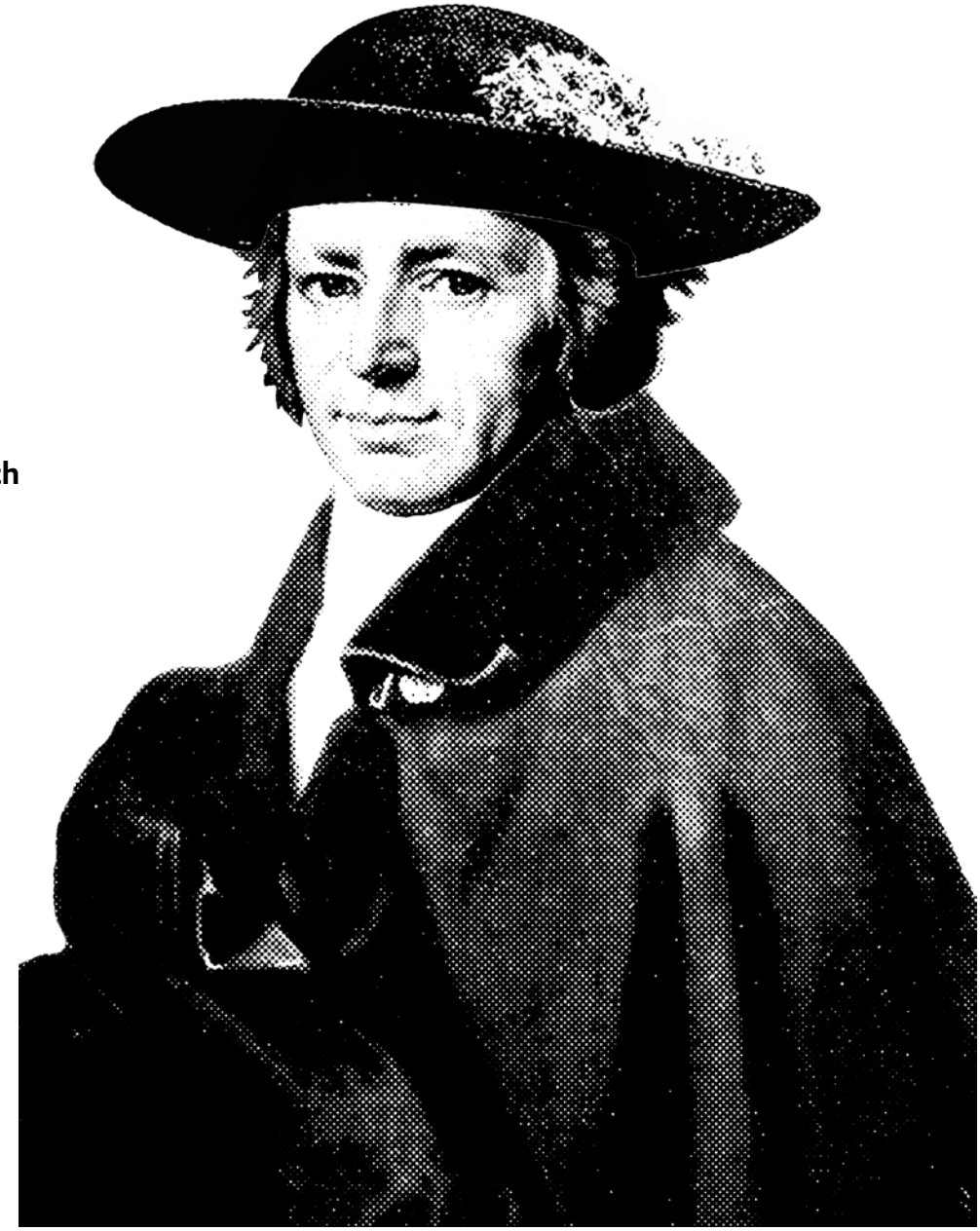

Vážení kolegové a přátelé, drazí spoluvyhnanci na ostrovech Karanténských, loni při stejné příležitosti jako dnes jsem mezi řečí poněkud troufale zvěstoval, že bude konec světa a že na nás možná udeří sama příroda. Přivolat jsem to vážně nechtěl, také jsem to odkládal, jak se dalo, ale příroda, zdá se, udeřila, a prý k tomu použila netopýry a luskouny; pokud to opravdu není práce nějaké výzkumné konfuciánské laboratoře snažící se černobylskou metodou vyvinout a rovnou zprovoznit mocnou biologickou zbraň. Těmi luskouny, plně cizokrajnými a pro velkou lidskou žravost už skoro vyhubenými, jako by příroda pomrkávala přímo na nás, překladatele a slovní hračičky. Kdo by tu o nich bez nás věděl? Ale jak říkají Francouzové, *c'est trop d'honneur* – toť čest příliš velká, lépe se bez toho obejít.

Ale obejít nelze, a hlavním důsledkem zatím je, že poprvé v historii Jungmannových cen za umělecký překlad se letos nemůžeme setkat a vyřídit si to z očí do očí a z ruky do ruky. Překladatelé, jejichž skvělé počiny letos vyznamenáváme a odměňujeme, přicházejí o potěšení vyslechnout si projevy našeho uznání a obdivu přímo a živě, my ostatní přicházíme o potěšení jim uznání a obdiv přímo a živě vyjádřit. Říká se tomu zásah vyšší moci, a je vpravdě smutnou ranou pro naši lidskou pýchu, že musíme za vyšší moc uznat nepatrné, dokonce neviditelné potvůrky, které ani vlastního rozumu nemají, a přesto jsme na ně krátcí: doufejme, že jen do času. Při našem řemesle vás vynucená omezení v soukromí snad méně tíží, nebo jsou přinejmenším snesitelnější – i když knihy, které dokážeme o samotě sepsat, je také potřeba vydat a dostat za čtenářem. V této chvíli zbývá jen popřát nám všem, aby se nám částice zatracená vrtošivá vyhýbala; a jestli se některým z nás už nevyhnula a oni od ní museli zkusit nebo ještě zkoušejí mnohé trápení, ze srdce jim přejme rychlé zotavení a návrat plného zdraví.

Protože by tedy kvůli omezením společenského života, která vyplývají z koronavirové epidemie, nebylo možné do konce roku veřejné předávání cen uspořádat, rozhodl výbor Obce překladatelů s těžkým srdcem, že výsledky soutěže budou letos vyhlášeny písemně v den, kdy se slavnostní ceremoniál měl původně konat, tedy 12. listopadu. Zároveň jsme požádali česká média, aby události solidárně věnovala pozornost a pomohla nám s ní veřejnost lépe seznámit.

Stejně jako loni byla v letošním roce soutěž o Jungmannovu cenu obeslána znamenitě, a rádi konstatujeme, že kvalita literárního překladu u nás si udržuje vynikající úroveň: ceny bychom letos mohli beze všeho udělit tři nebo čtyři, a kdyby řada z překladů, na které se nedostalo, byla prošla důkladnější redakční oponenturou, mohlo být kandidátů na ocenění ještě víc.

Ještě než prozradím jména laureátů, na nichž se porota ustanovila, připomenu jako obvykle hlavní podmínky soutěže o Jungmannovu cenu. V soutěži se hodnotí překlady děl krásné literatury, tedy poezie, výpravné prózy a z úvahové či esejistické prózy taková, která v sobě zahrnuje také výraznou hodnotu estetickou. Nezabýváme se tedy překlady literatury společenskovědní a široce naukové – ty kladou na překladatele výrazně odlišné požadavky a nemohly by být hodnoceny podle stejných kritérií.

Překlady může do soutěže přihlásit kdokoli, od nakladatele přes uznalého čtenáře až po překladatele samého, a to do 15. února příslušného kalendářního roku (příště tedy do 15. února 2021), a to jen takové, které mají vročení kalendářního roku předchozího, nikoli starší ani novější (příště tedy 2020). To znamená, že v letošním roce jsme hodnotili pouze překlady vydané v roce 2019. Porota je oprávněna, ale nikoli povinna přijímat knihy do soutěže i dodatečně. Sejde-li se ve stejném ročníku více překladů téhož překladatele, porota ponechává v soutěži jen jeden z nich, a to vždy takový, který podle jejího úsudku vyznívá nejvíc v překladatelův prospěch – z hlediska zvládnuté jazykové náročnosti i umělecké hodnoty předkládaného díla.

Porota letos pracovala ve složení **Petra Martínková, Ladislav Nagy, Helena Stiessová a Magdaléna Štulcová, předsedou poroty** jsem byl opět já, **Václav Jamek**. Do soutěže bylo přihlášeno 74 titulů, nejvíc za posledních pět let.

Porotu jako obvykle potěšilo, jak se dál rozvíjí a roste překladatelské dílo dosavadních laureátů Jungmannovy ceny. Nové překlady vydali v roce 2019 Jan Čermák, Pavel Dominik, Jiří Hanuš, Anežka Charvátová, Vladimír Medek, Jiří Našinec (dva velké překlady z rumunštiny, z nichž každý by mu mohl vynést Jungmannovu cenu, kdyby ji už neměl), Jiří Pelán, Robert Svoboda, Jindřich Vacek, Kateřina Vinšová (tři překlady, mezi nimi další román Claudia Magrise) a Petr Zavadil (kolumbijský literární bestseller i náročný výbor z poezie tří peruánských básníků).

Porota využila všechny možnosti, které v odměňování vynikajících překladů má, přesto se na řadu z nich už nedostalo, a jako obvykle je chceme alespoň *pochvalně zmínit*. Velice příznivě nás zaujaly překlady:

Marty Bartoškové (Gunstein Bakke: *V očekávání*, vyd. Argo);

Heleny Beguivinové (Sylvie Weilová: *Slanečci a saxofon*, vyd. Havran);

Petry Ben-Ari (Han Kang: *Bílá kniha*, vyd. Odeon);

Magdalény Křížové (Asaf Gavron: *Smrt v zádech*, vyd. Pistorius a Olšanská);

Zuzany Li (Liou Čen-jün: *Kdopak se baví*, vyd. Odeon);

Michaly Markové (Alan Hollinghurst: *Sparsholtova aféra*, vyd. Odeon);

Petra Onufera (Julian Barnes: *Jediný příběh*, vyd. Odeon);

Jiřího Šubrta (Aurelius Augustinus: *Vyznáni I–IX*, vyd. OIKOYMENH);

Miroslava Tomka (Valerijan Pidmohylnyj: *Město*, vyd. Větrné mlýny).

Porota se rozhodla i letos jmenovat jednoho z našich vynikajících překladatelů **do Síně slávy. Je to Miloslav Uličný. Miloslav Uličný** je tvůrce rozsáhlého a závažného básnického díla, významný romanista a vysokoškolský pedagog, autor mnoha obecně uznávaných prací z dějin a teorie překladu, recenzí, předmluv a doslovů. Je také jedním z našich nejvzdělanějších překladatelů. Překládá především ze španělštiny, také z katalánštiny, portugalštiny, italštiny a angličtiny. Jeho překladatelské dílo čítá na padesát knižních publikací, velmi často objevných počinů. V rámci Jungmannovy ceny získal několik tvůrčích prémií a dvě prémie mimořádné, naposledy v minulém roce 2019 za skvělý překlad sta španělských romancí z *Pražského romancera*. Jmenováním do Síně slávy chceme vyjádřit úctu a uznání velkému překladateli.

Vyhlášení laureátů začínáme jako obvykle ***Prémií Tomáše Hrácha***, určené překladatelům mladšího věku. Letos ji získává **Marie Voslářová**, za překlad povídek Clemense J. Setze v knize *Láska za časů Mahlstadtského dítěte* (vydalo nakladatelství FRA). Je to prémie trojzasloužená, protože ve stejném roce vydala překladatelka neméně dobrý překlad románu *Schizogorsk* od Waltera Vogta (Havran) a ze švédštiny překlad knihy *Mizérie* od Andrzeje Tichého (Argo). Povídky rakouského spisovatele jsou náročné nejen bohatstvím a hutností jazykových prostředků, ale také (a především) mnohostí zvláštních až podivných existenciálních perspektiv, které se promítají do surreálných obrazů a asociací. Překladatelka se s těmito nástrahami vyrovnala bravurně a originální dílo předkládá českému čtenáři v jeho plné nádheře.

Porota uděluje pět tvůrčích a jedno mimořádné tvůrčí ocenění.

Tvůrčí ocenění získávají

Vít Kazmar za překlad románu *Vlast* od Fernanda Aramburua

(španělština, vyd. Akropolis). Mimořádně úspěšný román, ověnčený řadou literárních cen, sleduje v každodenních osudech dvou kdysi spřátelených rodin téma rozdělení baskické společnosti v době terorismu ETA a obecněji téma vzniku fanatismu i možnosti smíření obětí a vrahů. Překlad Víta Kazmara, náročný už značným rozsahem, zachoval všechny polohy originálu a převedl jej do plynulého, přirozeného českého projevu. V hovorovém jazyce se pohybuje stejně přirozeně jako původní text, používá prostředky z obecné češtiny i z jazyků specifických (vojáci, lékaři...), je nápaditý v expresivních projevech. Výtečně uchovává také postup jakoby zkusmého hledání přesného výrazu, zejména pro emotivní odstíny. Má cennou úspornost, výborně postihuje časté přechody k polopřímé řeči, přičemž překladatel jeví také smysl pro vlastní rytmus prózy.

Martina Knápková za překlad povídek Lucie Berlinové *Manuál pro uklízečky* (angličtina, vyd. Argo). Kniha americké autorky nás skutečně zavádí do světa uklízeček, také veřejných prádelen, alkoholiků, světa ulice, ztracených existencí a hluboce osamělých lidí; velký prostor je přitom věnován introspekci mnohočetné hlavní hrdinky, v níž svou zkušenost reflektuje. Nesnesitelnou tíhu života nadlehčuje schopnost empatie, takže žádná životní situace není zcela bezvýchodná. Autorčin přímočarý, prostý a soucitný styl vyznačující se brutální upřímností a humorem podala překladatelka s veškerou citlivostí a básnickou účinností.

Michal Půček za překlad historického románu Daniela Kehlmanna *Tyll* (němčina, vyd. Argo). Román vsazuje do kontextu třicetileté války známou postavu Tilla (Eulenspiegla); sugestivně, ba až smyslově zpřítomňuje běs třicetileté války: zničenou zem, zničené hodnoty, zničené lidství. Postava podivuhodného kejklíře, který jako jediný smí a musí říkat pravdu, dodává příběhu nadčasovost a všeplatnost. Jazyk překladu má plnou smyslovou hutnost, výborně vystihuje sociální příslušnost postav, lexikálně i syntakticky předestírá čtenáři drsnost života v letech války i vzletnost rádoby vybraného chování a uměleckého výrazu.

Michal Špína za překlad vrcholného románu chilského spisovatele José Donosa *Obscénní pták noci* (španělština, vyd. Malvern). Jedno ze stěžejních děl světové literatury 20. století je román „soumraku rodu", těžící v monumentální formě z tzv. poetiky ošklivosti. Jak píše posuzovatelka: „V *Obscénním ptáku noci* je vše opulentní, jazykově i motivicky, obsese, pověry, »rituály ustrnulé v přísných formách jako erbovní symboly«, na rubu vysokého světa statkářského rodu i nízkého světa chudinského starobince. Množství postav, stylů, vypravěčských perspektiv tvoří polyfonní proud, který sám autor označil za symfonii. V tom spočívá náročnost překladu: na jedné straně rozehrát stylistické polohy od nejnižších po sofistikované, na druhé straně vytvořit z jejich napětí působivý jednotný proud. Michal Špína to výborně zvládl, se zálibným ponořením do jazyka. Plně navodil atmosféru světa na rubu lidské fyzické a psychické existence: přízračnost dvou izolovaných sídel se zatlučenými okny, jak v plebejské verzi rozpadajícího se útulku stařen, tak v umělém ráji monster, vytvořeném pro posledního znetvořeného potomka patricijského rodu."

Michal Švec za překlad románu Alexandry Salmelové *Antihrdina* (finština, vyd. Větrné mlýny). Kniha je experimentální textová koláž; text narušují záměrné typografické chyby, jako je přebujelá či naopak chybějící interpunkce, věty končící v polovině výpovědi, dokonce i slova uprostřed uťatá a přecházející v jiné výrazy i významy. Střídají se vypravěči, spisovný jazyk s nespisovným, nevyzpytatelná je také kompozice: klasické vyprávění se mísí s archaickými legendami, s vyprázdněným jazykem politické propagandy, reklamních sloganů a letáků, s pubertálními deníkovými zápisky, sentimentálními dopisy, bulvárními i suchopárnými novinovými články či divadelními dialogy, jejichž prostřednictvím je zaznamenán policejní výslech. Překladatel se s těmito úskalími brilantně vypořádal; měl k dispozici také slovenský překlad, upravený autorkou, která je slovenského původu, nicméně staví na finštině, slovenský překlad nenapodobuje a leckteré slovní krkolomnosti překládá nápaditěji. I přes nápomoc jde o příklad „nepřeložitelného" textu, jehož přesvědčivou českou verzi se překladateli přesto podařilo vytvořit.

Mimořádnou tvůrčí prémii se porota rozhodla udělit

Petru Dvořáčkovi za překlad románu Roberta Menasseho *Hlavní město* (němčina, vyd. Kniha Zlín). Román pohlíží poutavě a s ironizujícím nadhledem na chod evropských institucí, zkoumá podstatu a smysl Unie. Intelektuálně brilantně zkoncipované dílo je čtivé jako detektivka a významově přesahuje rámec vyprávěného příběhu. Zásadním tvůrčím prvkem, který stmeluje všechny vyprávěcí linky, je jazyková mnohovrstevnost. Jazyková různorodost včetně nejrůznějších typů makaronismu byla hlavní překladatelskou výzvou, a Petr Dvořáček se úkolu zhostil skvěle. Všechny osobité zvláštnosti bravurně smísil do srozumitelné češtiny a výsledná syntéza působí jednotně a přirozeně.

Jungmannovu cenu získává v roce 2020

Alice Flemrová za překlad románu Paola Sorrentina *Všichni mají pravdu* (italština, dybbuk). Porota i veřejnost znají Alici Flemrovou jako neúnavnou a plodnou překladatelku, která už po několik desetiletí s obdivuhodným rozhledem a soustavností představuje českému čtenáři nejlepší díla současné italské literatury. Každým rokem přibývají k sumě už monumentální další tituly, jejichž kvalita zasluhuje vždy ocenění. Letos byly porotě nabídnuty hned tři romány v jejím překladu, a mezi nimi je ten Sorrentinův výzvou nejnáročnější a výsostným počinem, který zasluhuje ocenění nejvyšší. Román vypráví příběh neapolského zpěváka, který zjistil, že jeho život ztratil smysl, a na několik let se ukryl v brazilské džungli. Formálně jde o protagonistovu zpověď, podanou neobyčejně originální osobní dikcí, zrcadlící nejen jeden individuální temperament, ale také jazyk popového prostředí, neapolskou subkulturu a řadu dalších fenoménů. Právě výrazová bohatost a stylistická bravura tohoto monologu se zřejmě nejvíce zasloužila o to, že se mu v roce 2010 dostalo Ceny Strega. Pro překladatelku byl tento překlad ideální úkol, na kterém mohla přesvědčivě předvést, co umí. Prozaická forma, které se odborně říká skaz a kde je podstatnější stylizace výpovědi než sám příběh, je vysloveně její doménou. Netřeba připomínat, že úspěch takového vyprávění v novém prostředí a v novém jazyce byl vždycky závislý – a podstatně více než texty v tradiční er-formě – na dokonale zvládnuté a nadstandardně invenční překladatelské technice. Oběma zmíněnými kvalitami: dokonalým zvládnutím řemesla i mimořádnou jazykovou invencí překladatelka vyniká a její překlad Sorrentinova románu lze bez zaváhání označit za kongeniální.

VÁCLAV JAMEK, předseda poroty
12. 11. 2020

Jak probíhala školení v roce 2020...

Rok 2020 nikoho z nás nerozmazloval. Ani JTP vás tudíž nemohla rozmazlovat velkorysou nabídkou vzdělávacích akcí. A tak se v tomto roce, za dodržení více či méně restriktivních opatření, konaly v K-centru dva workshopy zaměřené na korektury a revize. První z nich v červnu, druhý pak začátkem října 2020. Plánovaný třetí běh jsme bohužel i přes velký zájem kvůli vládním opatřením zrušili. Musím podotknout, že tajemník JTP Petr Kautský by si za brilantní řešení organizačních komplikací spojených s neustálými změnami termínů školení, rušením jednotlivých akcí a odhlašováním či přeregistrací účastníků, zasloužil vyznamenání...

Do tajů korektorského řemesla nás uvedla lektorka Mgr. et Bc. Marcela Bramborová, jejíž fotka zdobí obálku aktuálního čísla tohoto čtvrtletníku. Je absolventkou magisterského studia oboru Český jazyk a literatura na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy a Středoevropských studií se specializací na polský jazyk a literaturu tamtéž. Působila jako jazyková redaktorka v Lidových novinách, zastávala pozici projektové manažerky v překladatelské agentuře a externí redaktorky v České informační agentuře. Kromě korektur se věnuje rovněž překladu komerčních, technických i právních textů z polského do českého jazyka. Je také autorkou knižních překladů (odborných knih, reportáží i beletristických textů) z jazyka polského, například pro nakladatelství Argo či Volvox Globator. Půldenní školení sestávalo jak z teoretické části, zahrnující mj. vymezení základních pojmů, seznámení se závaznou normou, s druhy oprav a referenčními zdroji, tak i z části praktické, zaměřené na práci s konkrétními novinářskými a literárními texty. Vzhledem k velkému zájmu počítáme s opakováním základního školení v roce 2021, pokud nám to umožní epidemiologická situace. Zájemcům o školení doporučujeme sledovat náš web **www.jtpunion.org** a facebookový profil JTP.

KATARZYNA FILGASOVÁ

Z JARNÍHO BALÍČKU PODZIMNÍ A JEŠTĚ JINAK

Vloni nám první vlna pandemie zhatila Jarní balíček, přesunuli jsme jej na podzim. A ten pozřela vlna druhá. Jednotě nezbylo, než učinit krok vpřed a přejít na online provedení. Je pravdou, že z prezenčně pořádaných Jeronýmových dnů se též část programu streamovala již v **roce** 2018 a z ročníku 2019 je dodnes k vidění na **https://www.youtube.com/channel/UCLTci4pvOh554gNPhzWkGfw/videos**.

Tentokrát však byl celý program odbavován ze „studia" JTP, prostřednictvím zoomového spojení s přednášejícími v jejich domovech. Posluchači pak mohli vše sledovat na YouTube.

V naší skromné fotodokumentaci se nám nepodařilo zachytit všechny aktéry – těm, co tu chybí, se omlouváme a příště se doufám polepšíme.

Na fotu č. 1 v „režii" připravují vysílání Tomáš Svoboda a Andreas Weber. Celý program moderovala Amalaine Diabová (foto č. 2), ve „vysílacím studiu" v knihovně JTP, se na své vystoupení připravuje Tomáš Svoboda (3). Diskusi prostřednictvím sli.do zajišťovala na chodbě Katka Filgasová (4).

Program zahájila **Petra Mračková Vavroušová** (5) svým **Úvodem do tlumočnického zápisu**, **Veronika Sejkorová** poté hovořila na téma *Přípravy na tlumočení.* **Alžběta Malkovská** (6) poradila mladým kolegyním a kolegům, *Jak začít překládat a tlumočit na volné noze.* **Tomáš Svoboda** (7) prezentoval *Výsledky Soutěže o nejlepší diplomovou/bakalářskou práci v oboru translatologie* a **Magdalena Čevelová** seznámila posluchače s *Cenotvorbou pro překladatele a tlumočníky.* **Kateřina Středová** (8) hovořila na téma *Překladové paměti, slovníky a strojový překlad v nástrojích CAT – jak je využívat účelně a bezpečně?* Na závěr Andreas (na obr. 9) vpustil do éteru **Mirka Poštu** (10) a jeho *Titulkování v kostce.* Amalaine (11) se nakonec se všemi rozloučila a my jsme si všichni oddechli, že se premiéra podařila.

Členové JTP, ASKOTu a ČKTZJ měli účast zdarma, ostatní za poplatek. Kapacita placené licence Zoomu (100 osob) byla téměř vyčerpána – takových obrazovek s **účastníky** (12) jsme měli tři, někdy až čtyři. Letošní jarní balíček už nepřesouváme a rovnou jej připravujeme online.

text a foto -PK-

4

5
NEVYPÍNÁT?
SAMSUNG

6
JTP

7
NEVYPÍNÁT?
JTP

8
NEVYPÍNÁT?
JTP

9

10
NEVYPÍNÁT?
JTP

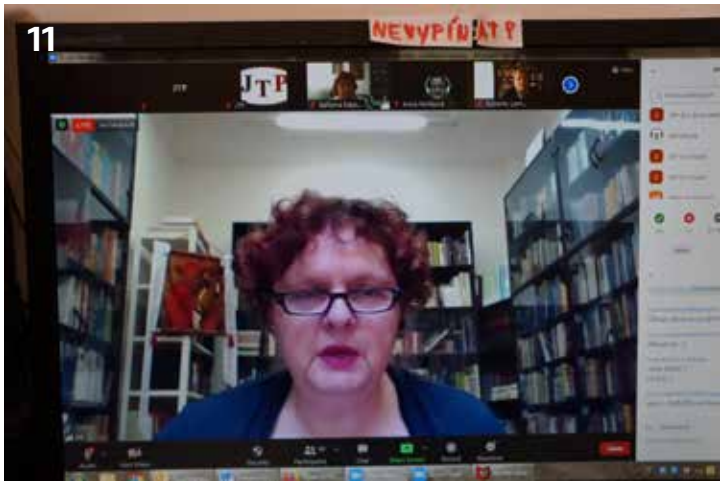
11
NEVYPÍNÁT?
JTP

12

JERONÝMOVY DNY TAKÉ JEN NA SÍTI

Ani o prvním listopadovém víkendu **nám** koronavirus nedovolil uspořádat je prezenčně a tak realizační tým, vyškolen již na Balíčku, spustil Jeronýmovy dny online. Páteční program měla opět v režii Místní kancelář Generálního ředitelství pro překlady EK a moderovali jej Jan Faber a Martin Stašek. **Všechny příspěvky můžete zhlédnout na kanálu YouTube Evropské komise:** **https://www.youtube.com/watch?v=HVJqkvgcWds&t=73s**

V sobotu moderovala Amalaine Diabová, první blok patřil tradičně Komoře soudních tlumočníků ČR. Katka Filgasová (foto 1) uvedla přednášku a diskusi Mgr. Michala Chuchúta na téma *Právní úprava pro soudní tlumočníky a soudní překladatele platná od 1. ledna 2021*.

Edita Jiráková (foto 2) za Pracovní skupinu soudních tlumočníků pak zpovídala Jaroslava Junka, vedoucího odboru informačních a komunikačních technologií KŘ Policie Středočeského kraje o *projektu soudního tlumočení na dálku*.

Následovala další vystoupení Klause Zieglera, Ivany Čeňkové, Petry Mračkové, Ondřeje Hrácha a Miroslava Pošty. K Jeronýmovým dnům se vrátíme ještě příště, vše ze soboty však najdete na kanálu JTP na YouTube: **https://www.youtube.com/channel/UCLTci4pvOh554gNPhzWkGfw/videos**

DOPISY UMĚLCŮ:

OD LEONARDA DA VINCIHO PO DAVIDA HOCKNEYHO

Michael Bird

Sto pečlivě vybraných osobních dopisů přináší čtenáři jedinečný pohled na život nejznámějších světových uměleckých osobností. Spisovatel a historik umění Michael Bird vše tematicky uspořádal, a tak máme jedinečnou možnost nahlédnout do soukromí a nejtajnějších zákoutí duše těchto často velmi rozporuplných umělců. Můžeme si přečíst jejich úvahy o lásce či štěstí, zjistit, jaký byl jejich každodenní život, jejich názory na nejrůznější témata, ponořit se spolu s nimi na stránkách jejich dopisů do tvůrčího procesu při zrodu mnoha dnes světoznámých děl.

STOPY BÍLÉHO MUŽE – VODA VČERA, DNES A ZÍTRA

Zbyněk Hrkal

Strhující výprava za podstatou problémů, které se stále palčivěji dotýkají každého z nás. Období, kdy naše civilizace určovala chod dějin, je minulostí. Ve volném pokračování úspěšných titulů O lidech a vodě (vyšlo i anglicky) a Voda včera, dnes a zítra (cena Miroslava Ivanova 2019) se celosvětově působící hydrogeolog Zbyněk Hrkal opět věnuje tématu využívání vodních zdrojů. Kniha na pomezí cestopisu a literatury faktu nás zavede do exotických zemí s koloniální historií, jejichž vývoj poznamenal zásah „bílého muže". Problematika nedostatku vody se autorovi stala odrazovým můstkem k pojednání o skutečné podstatě problémů, které zasahují do života obyvatel dnešní Evropy.

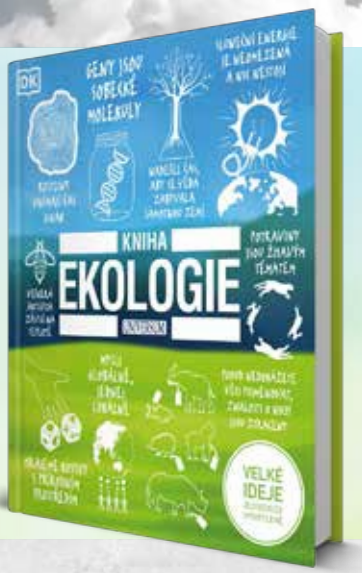

KNIHA EKOLOGIE

Další titul ze série přehledových oborových publikací představuje zasvěcený úvod do oboru ekologie a nepochybně osloví všechny, kteří se chtějí dozvědět víc o životním prostředí a ochraně přírody. Využívá atraktivní formu mozaiky a prostřednictvím textů, doprovodných ilustrací a názorných schémat přináší odpovědi na nejnaléhavější otázky o životním prostředí, o životě na planetě Zemi a naší budoucnosti.

FILM JSOU TAJNÉ DVEŘE DO REALITY:

10 ZÁSADNÍCH REŽISÉREK A REŽISÉRŮ SOUČASNOSTI – PORTRÉTY A ROZHOVORY

Pavel Sladký

Kniha je čtenářsky přístupným úvodem do tvorby a základních témat deseti zásadních filmařek a filmařů současnosti. Jednotlivé kapitoly přibližují alespoň částečně i jejich spolupracovníky a další produkční nebo společenský kontext. Skrze konkrétní osobnosti se texty dotýkají i některých významných proudů světové kinematografie čtyř dekád na přelomu tisíciletí – jako je například tchajwanská či rumunská nová vlna, boom korejské tvorby nebo současný americký nezávislý film. Profily jsou doplněné o exkluzivní neautorizované rozhovory, které vznikaly při různých – často festivalových – příležitostech.

Zpráva z mezinárodní konference „(Hi)stories of Translation and Translators: Past, Present and Future“

Ve dnech 12.–13. listopadu 2020 proběhl na Ústavu překladatelství a tlumočnictví Bosporské univerzity v Istanbulu (Department of Translation and Interpreting Studies, Boğaziçi University) třetí ročník konference Mezinárodní doktorandské společnosti (International Doctorate in Translation Studies, dále jen IDTS). Hlavním posláním dané asociace, založené roku 2017, je sdružovat pracoviště, jež nabízejí doktorandské programy v oboru překladu a tlumočení. Mezi členy asociace je rovněž Ústav translatologie Univerzity Karlovy (zkráceně ÚTRL). Jak při zahájení konference uvedla ředitelka IDTS Nike K. Pokorn, asociace poskytuje doktorandům členských institucí akademickou podporu v jejich výzkumu, a to konkrétně možnost konzultovat svá témata s vyučujícími z členských institucí, účastnit se stáží, tematických workshopů a využívat digitálně přístupné studijní materiály.

K činnosti asociace rovněž patří organizace každoroční doktorandské konference, jejíž téma pro třetí ročník znělo „(Hi)stories of Translation and Translators: Past, Present and Future“. Vzhledem k nestabilní epidemické situaci v souvislosti s pandemií Covid-19 se celá akce konala online prostřednictvím platformy Zoom Video Conferencing. Jak při zahájení poznamenala členka výkonné rady asociace Özlem Berk Albachten, hlavním důvodem, proč třetí ročník konference pořádala právě Boğaziçi University, byla skutečnost, že jako jedna z mála nabízí

v rámci doktorského studia speciální program zaměřený na historii překladu a tlumočení. Jedním z nejvýznamnějších projektů Boğaziçi University je výzkum překladu a tlumočení v Osmanské říši, jehož výsledky shrnovaly i některé přednesené referáty.

Na konferenci byly prezentovány příspěvky zejména k následujícím tématům: role překladu v různých dějinných obdobích, překlady nejvýznamnějších děl napříč lidskou historií, historické přístupy k překladu různých žánrů a sekundární překlad.

V sekci „Approaches to Translation in Different Times & Geographies" vystoupila Tianran Wang (LMU Munich University) s příspěvkem zaměřeným na spolupráci překladatelů při překladu buddhistických posvátných textů (súter) ve středověké Číně. Během prezentace Wang nastínila, jak čínští duchovní při překladu postupovali, přičemž zdůraznila roli hlavního překladatele, jenž měl na starosti podobné úkoly jako dnešní projektový manažer. Fatih Aşan (Boğaziçi University) ve svém referátu popsal práci s dobovými parlamentními záznamy během výzkumu překladu v Osmanské říši. I když byly tyto dokumenty dosud v historiografii překladu opomíjeny, představují podstatný zdroj informací. Odhalují právní vztahy mezi autory, překladateli a „klienty", které byly projednávány v parlamentu i senátu. Suzanne Eade Roberts (University of Bristol) představila život a dílo Jakova Retskera, jehož badatelská práce značně přispěla k vývoji lingvistického přístupu v sovětském překladatelství, i když byla tehdy zastíněna osobností Andreje Fjodorova. Autorka poukázala zejména na Restkerův článek z roku 1950, v němž autor na pozadí překladů do ruštiny prezentoval typologii translatologických posunů. Andra-Iulia Ursa (University of Alba-Iulia) se v závěru sekce zaměřila na překlady Joyceových Dubliňanů do rumunštiny. Protože mezi prvním a druhým překladem díla je 47letý časový rozdíl, vykazují tyto texty značné rozdíly, zejména po stránce stylistické.

Sekci s názvem „Sociological Perspectives on Translation & Translators" zahájil Erlend Wichne (University of Agder) a promluvil o tom, jak lze sociologickou metodu Pierra Bourdieho uplatnit při výzkumu historie překladatelských přístupů. Ve své disertaci se Wichne zabývá vývojem konceptu „gjendikting", jenž sehrál významnou roli při politické regulaci literatury v Norsku a vyvíjel se mezi léty 1872–2012. Li Wanyu (Beijing Normal University) ve svém příspěvku aplikovala sociologickou analýzu na výzkum recepce čínského překladu Alenky v říši divů. Toto dílo čínskému publiku v roce 1922 zprostředkoval Zhao Yuanren. Výzkum recepce tohoto překladu dle autorky vyžaduje přesah do sociologie právě proto, že jeho přijetí názorně reflektuje tehdejší čínské společenské poměry. Nesrin Conker (Boğaziçi University) ukázala účinnost Bourdieho metody při výzkumu marxistického překladu Darwinova díla. Conker analyzovala překlad klíčového traktátu „On the Origin of the Species", jejž roku 1970 vyhotovil Öner Ünalan, čímž poprvé, 111 let od vydání originálu, toto dílo uvedl do turečtiny. Matej Martinkovič (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre) sekci uzavřel příspěvkem na téma redaktorské činnosti na Slovensku ve 20. století. Připomněl, že literární překlad je výsledkem působení celé skupiny agentů, jedním z nichž je redaktor. V referátu Martinkovič představil zejména sociologické faktory utvářející profily slovenských redaktorů, kteří svou kariéru započali v první nebo druhé polovině 20. století.

Sekce „Translating Literary Genres" byla zahájena příspěvkem Devrima Ulaşe Arslana (Dokuz Eylül University). Referent nastínil postupy při překladu tureckých románů na pokračování. Představil také profily konkrétních překladatelů a celkovou recepci tohoto žánru v Turecku. Autor vycházel z případové studie překladů či adaptací, které vyhotovil doposud přehlížený turecký překladatel, novinář a sloupkař Vâlâ Nureddin (známý taktéž jako Vâ-Nû), jenž ke svým překladům psal také komentáře, kde vysvětloval svá překladatelská řešení. Anna Merikallio (University of Turku) navázala příspěvkem o překladu transgenderové problematiky v žánru science fiction. Na příkladu tří děl přeložených z angličtiny do finštiny, v jejichž ději vystupují hermafroditní mimozemské bytosti, autorka ukázala, že překlad může přispět k posílení i vyvrácení generových stereotypů. Dvojice mladých badatelů Zeynep Kürük-Erçetin a Esra Demirkoparan (Boğaziçi University) se zaměřila na žánrové změny způsobené překladem. Úvodem autorky poznamenaly, že v 19. století díky překladům pronikl k osmanskému publiku žánr science fiction v čele s jeho hlavním reprezentantem, Julesem Vernem. V příspěvku zazněly konkrétní vlivy překladů Verneova díla na osmanskou literaturu, které vedly k integraci science-fiction do originální osmanské literatury. Jako poslední v dané sekci pomluvila Barbara Li Jiawei (The Chinese University of Hong Kong), která svůj referát věnovala propojení tradic čínského a západního dramatu prostřednictvím překladu díla amerického divadelního teoretika Brandera Matthewse „The Principles of Playmaking and Chief European Dramatists" z angličtiny do čínštiny. V příspěvku byla představena charakteristika překladu, zahrnující komentář ke strategiím, které čínský překladatel a dramatik Yu Shangyuan při práci použil.

V sekci s názvem „The Translator as a Social and Cultural Agent" jako první vystoupila Laura Ivaska (University of Turku), jež popsala, jak složitý může být proces vzniku sekundárních překladů. Jako příklad uvedla překlad románu Ο ήλιος του θανάτου řeckého autora Pandelise Prevelakise do finštiny. Překladatelka pracovala celkem se třemi výchozími texty a taktéž svá řešení konzultovala s autorem i překladateli německé a dánské verze románu. Deniz Malaymar (Boğaziçi University) prezentovala život a dílo tureckého překladatele Orhana Sudy, jednoho z nejvýznamnějších překladatelů druhé poloviny dvacátého století v Turecku. Jeho překlady turecké veřejnosti zprostředkovaly nejvýznamnější socialistické práce Karla Marxe, Vladimira Lenina, Ernesta Mendela a Lva Trockého. Kromě profilu překladatele Malaymar v příspěvku promluvila o důležitosti komplexního přístupu k výzkumu překladatelských osobností – nepopisovat pouze životopis a překladatelské dílo, ale věnovat pozornost také korespondenci, memoárům a veškerým zdrojům odkazujícím k překladatelovým literárním aktivitám. Příspěvek Stefanie Kremmel (University of Vienna)

nastínil historii anglického překladu Kapitálu, stěžejního díla Karla Marxe. Referentka použila výraz "překladatelský workshop" jehož hlavním koordinátorem byl Friedrich Engels, řídící pětičlenný překladatelský kolektiv. Kremmel osvětlila role jednotlivých překladatelů, časové rozvržení překladatelského projektu a v závěru svou případovou studii zasadila do historie fenoménu „kolektivní překlad". Na závěr sekce svůj příspěvek týkající se historie polského překladu v 19. století přednesla Karolina Siwek (University of Jan Dlugosz in Czestochowa). Doktorandka se zaměřila zejména na společenské, kulturní a politické podmínky dobového polského překladatelství. Na překladech děl Shakespeara a Goetha autorka ukázala, že i přes nepříznivou historickou situaci se překladatelská činnost v Polsku rozvíjela. V průběhu posledních dvaceti let 19. století, po skončení germanizace a rusifikace země, se překladová díla dokonce stala efektivním prostředkem k znovuvybudování polského jazyka.

Následující den sekci „Translating Amidst Asymmetrical Power Relations" otevřela Elizaveta Getta příspěvkem o překladu v Namibii během období, kdy tato země byla německou kolonií, s názvem Německá jihozápadní Afrika. Referentka se zaměřila zejména na překlady náboženských textů, jež do místních jazyků vyhotovovali němečtí misionáři, aby domorodému obyvatelstvu přiblížili křesťanské hodnoty. Getta popsala proces vzniku překladu a nejčastější výzvy, jimž překladatelé čelili. S dalším příspěvkem navázala Xiaorui Wang (University of Leeds). Referentka přiblížila překladatelskou aktivistickou činnost během pozdního období dynastie Qing v Číně, přičemž příkladem si pro svou případovou studii zvolila překlad přednášky anglického lékaře a biologa Thomase Huxleyho „Evolution and Ethics". Referující poukázala na to, že překladatel Yan Fu v překladu zcela nedodržel zásady uvedené v předmluvě, ale zakomponoval do cílového textu vlastní aktivistický program. Erdem Hürer (Boğaziçi University) se během svého exposé zaměřil na střet řeckého a tureckého nacionalismu v překladu na území Kypru v období od 16. do 20. století. Dle Hürera vývoj překladu v tomto případě sehrál důležitou roli při formování kyperské (národní) identity. Poslední referát sekce přednesla Yu Zhang (Central China Normal University), jíž se na základě doktorandského výzkumu podařilo zjistit, že budování čínského policejního systému v provincii Hubei zahrnuje prvky zahraničních policejních systémů, jež byly integrovány díky překladatelské činnosti během vlády dynastií Ming a Qing. Ve svém příspěvku referentka popsala interakci překladatelů s policejními institucemi, způsob práce překladatelů a jejich roli při formování policejního systému.

Během konference zazněly taktéž přednášky dvou hlavních řečníků. Lieven D'hulst, profesor frankofonní literatury a translatologie na Catholic University of Leuven zdůraznil důležitost historie překladu jakožto součásti translatologie, které však dle D'hulsta není na univerzitách věnována dostatečná pozornost. Jacob Blakesley, profesor literární komparatistiky a literárního překladu na University of Leeds hovořil o genderové problematice v překladu. Hlavní náplní jeho přednášky byla případová studie provedená na historickém diskurzu překladů Dantovy Božské komedie. Pro účastníky konference byly také připraveny dva interaktivní workshopy k výzkumu dějin překladu. María Constanza Guzmán, profesorka hispánských studií na York University, studentům poskytla cenné rady k archivnímu výzkumu. Upozornila zejména na to, že badatel by měl vycházet zejména z metody generického kriticismu, tedy uvědomit si, že je to právě archiv, kdo „diktuje" výzkumné možnosti a příležitosti. Dle Guzmána badatelé často do archivu vstupují s konkrétními očekáváními, a připravují se tak o informace, jež se na první pohled zdají irelevantní, později však mohou efektivně přispět ke kontextualizaci tématu a potvrdit/vyvrátit stanovené hypotézy. Druhý workshop se týkal digitalizace v historiografii překladu a vedla jej Ceyda Elgül, vyučující překladu na Boğaziçi University. V příspěvku zazněly rady k práci v „digitálním archivu" a doporučení, jak digitalizovat a vizualizovat vlastní poznatky. Během workshopu si doktorandi mohli osvojit některé vizualizační programy a přesvědčit se, že i dějiny překladu nabízejí příležitosti pro grafické znázornění získaných dat.

I když se konference konala ve virtuálním prostředí, organizátoři udělali vše pro to, aby na akci vládla příjemná pracovní atmosféra, účastníci dostali prostor pro interakci s doktorandy i zkušenými akademiky a mohli si vyslechnout konstruktivní zpětnou vazbu od svých kolegů. Za produktivní a bezproblémový průběh konference patří velké díky hlavním organizátorům, jimiž byli doktorandi: Deniz Malaymar, Erdem Hürer, Nesrin Conker a N. Zeynep Kürük-Erçetin, a také celému týmu Ústavu překladatelství a tlumočnictví Boğaziçi University za obrovskou podporu organizátorů i všech účinkujících v průběhu konference. Kompletní seznam abstraktů je volně přístupný zde:
https://transint.boun.edu.tr/sites/transint.boun.edu.tr/files/book_of_abstracts.pdf
https://transint.boun.edu.tr/

ELIZAVETA GETTA

Studuje v prvním ročníku doktorandského studia na ÚTRL FF UK, obor Translatologie. Zabývá se mezikulturní komunikací v afrických zemích a českou teorií překladu se zaměřením na dílo Jiřího Levého. Je řešitelkou několika grantových projektů se zaměřením na svá akademická témata, na ÚTRL vyučovala předmět Tlumočení III.

Soudní tlumočení vzdáleným přístupem ve Velké Británii

V tomto příspěvku bych se chtěla věnovat soudnímu tlumočení vzdáleným přístupem na anglických soudech, jež získalo na důležitosti po zavedení ochranných opatření proti COVID-19 v březnu tohoto roku. Nastalo nejen významné omezení projednávaných soudních případů, ale rovněž se zcela zásadním způsobem změnilo samotné fungování anglických soudů. Soudní tlumočení probíhající obvykle v místě konání soudního jednání (tzv. face to face interpreting), vyžadující osobní přítomnost tlumočníka v soudní místnosti, bylo nahrazeno tlumočením vzdáleným přístupem (remote interpreting). Je nutné podotknout, že ne všechny soudní případy mohou být takto projednávány a například několikadenní soudní procesy byly zcela odloženy.

K soudnímu tlumočení vzdáleným přístupem je v Anglii používáno několik platforem: telefonická konference prostřednictvím BT MeetMe, videokonference prostřednictvím Skype for Business, Microsoft Teams (MS Teams) a Clouds Video Platform (CVP). Veškeré komunikační platformy používá tlumočník zdarma, nicméně je potřeba uvědomit si, že pro potřeby videokonferencí je zodpovědný za náklady připojení k internetu. Nyní bych se ráda věnovala zmiňovaným metodám tlumočení na dálku jednotlivě.

BT MeetMe je audio platforma s pouze omezeným využitím a v praxi se jejím prostřednictvím tlumočí například pro tribunály, což jsou odvolávací soudy projednávající mimo jiné sociální příspěvky. Rovněž rodinná soudní řízení menšího rozsahu, mezi něž patří přípravná soudní jednání s menším počtem účastníků, mohou být použita touto platformou. Soudní tlumočník musí být připraven přijmout v domluvenou dobu telefonát od soudního úředníka, uvést své jméno a pak je automaticky zapojen do konference. Nevýhodou tohoto typu tlumočení je jeho zdlouhavost, neboť je realizováno pouze konsekutivně. Doba se samozřejmě prodlužuje, jestliže je například v případě rodinných sporů potřeba tlumočníků do dvou různých jazyků. Zažila jsem soudní případ, kdy právní zástupci zúčastněných stran hovořili v kratších větných celcích a tlumočnice překládaly nejprve do jednoho a pak druhého jazyka.

Co se týče videokonferencí, nejméně používanou metodou je Skype for Business, vyžadující instalaci. Před zahájením soudního konání tlumočník obdrží emailem URL link, jímž se poté k videokonferenci přihlásí. Výhodou je, že nikdo z účastníků videopřenosu nemusí být osobně přítomen na soudu. Z tohoto důvodu se používá především k přípravným jednáním mezi účastníky soudního konání s přítomnosti tlumočníka.

Anglické soudy k videokonferencím mnohem častěji využívají cloudovou platformu MS Teams, poskytující ve srovnání s funkčností Skype for Business určitou přidanou hodnotu. Tlumočení prostřednictvím videokonference MS Teams probíhá u soudních rodinných případů složitějšího obsahu jako je odebrání dítěte z péče rodiče. Soudní projednávání probíhá za účasti mnoha právních zástupců: matky, otce, místního úřadu a samotných účastníků řízení, včetně soudního opatrovníka dítěte a jeho právníka. Videokonference již umožňuje simultánnní tlumočení, neboť tlumočník a klient jsou jednak připojeni k videokonferenci přes internet, současně jsou propojeni I telefonicky. Oba sledují průběh soudního projednávání a prostřednictvím jejich vzájemného telefonického spojení probíhá tlumočení. Samozřejmostí je vypnutí vlastního mikrofonu videokonference tak, aby tlumočení nerušilo průběh soudního jednání.

CVP je poslední komunikační metododou využívanou Ministerstvem spravedlnosti, soudy a vězeními prostřednictvím digitálně zabezpečených virtuálních konferenčních místností. Komunikace bývá nejčastěji realizována mezi soudní síni a vězeňským zařízením, přičemž tlumočník je na soudu přítomen osobně. Má osobní zkušenost je založena na tlumočení případů vyhoštění ze Spojeného Království Velké Británie, v nichž se v mnoha případech zadržená osoba účastní soudního jednání prostřednictvím videopřenosu z věznice. Dalším využitím je tlumočení pro probační službu, jež musí sestavit zprávu pro potřeby soudu na základě rozhovoru s obžalovanou osobou. CVP metodu považuji za uživatelsky nejpříjemnější, neboť není potřeba žádné instalace programu, tlumočník pouze emailem obdrží URL link a heslo a tím se přihlásí k videokonferenci.

Závěrem bych chtěla dodat, že ačkoli soudní jednání v Anglii využívají v mnohem větší míře vzdálený přístup, z vlastní zkušenosti mohu říci, že soudy preferují osobní přítomnost tlumočníka. Myslím, že důvodem je zejména urychlení soudního projednávání a jednodušší vyřešení jakýchkoli problémů, jež se mohou v průběhu soudního konání objevit.

KARLA VAVŘÍKOVÁ
soudní tlumočnice ve Velké Británii

Pojem samovražda ako sémantický defekt

Monika Jánošová

Abstrakt Terminológia predstavuje záruku bezporuchovej komunikácie v rámci konkrétneho (ne)vedného odboru. Povinnosť autorov akýchkoľvek odborných textov spočíva v používaní príslušnej terminológie vo svojom materinskom jazyku. V prípade cudzojazyčného odborného textu je potrebné text preložiť, t. j. úlohou (zvyčajne) prekladateľov je, aby si osvojili konkrétnu terminológiu. V snahe ušetriť čas štúdiom odbornej literatúry, amatérski prekladatelia sa rozhodujú pre prekladateľský postup kalkovania. Ekvivalenty odkazujúce na rovnaké pojmy sa však môžu odlišovať svojou motiváciou, ktorá sa pri kalkovaní odzrkadľuje vo (zvyčajne nesprávnom) výbere lexiky a vytvorením synonyma. Prekladanie terminológie sa však musí zakladať na jej substituovaní a akt substitúcie musí vychádzať z definície konkrétneho pojmu.

Kľúčové slová definícia, preklad, samovražda, terminológia, vražda

Abstract Terminology represents guaranty of unfaulty communicating within a particular (non)scientific discipline. The obligation of authors of any technical texts consists in using the respective terminology in their mother tongue. In case of foreign technical texts it is necessary to translate them, i. e. the role of (primarily) translators is to get familiarized with the particular terminology. For the purpose of saving time many amature translators decide for the translation procedure of calquing. However, equivalents referring to the same notions may be differentiated through their motivation that is in calquing reflected in (usually wrong) choice of lexics and creating a synonym. Translating terminology must be based on its substituting and the act of the substituting must follow from the definition of a particular notion.

Key words terminology, murder, suicide, translation, definition

1 Lexikálny význam vs. translatologické defekty v terminológii

Každý (ne)vedný odbor sprostredkúva svoj obsah prostredníctvom terminológie, ktorá v rámci konkrétneho odboru garantuje nezameniteľnosť pojmov, a to nielen na intrasemiotickej úrovni, ale aj v rámci medzijazykovej mediácie kognitívnych štruktúr. Mohli by sme si teda myslieť, že na úrovni intersemiotickej postačuje materializovanú podobu pojmov substituovať, a preto ak je termín v cudzom jazyku substituovaný svojim pendantom, preklad ako činnosť by nemal prestavovať komplikovaný proces. Podobné úvahy však vyvracia skutočnosť, ktorá spočíva v odlišnosti klasifikačných systémov príslušného odboru v rámci jazykov reprezentujúcich lingvistickú kultúru príslušných krajín. Na budovaní spoločnosti, rozvoji a smerovaní ľudského snaženia, sa podieľa úroveň poznania, asociatívne myslenie, hodnotenie javov a objektov, systém a štruktúra národných stereotypov, možnosti kontaktov a skúsenosti, a to všetko sa reflektuje v jazyku a reči jeho nositeľov.

Právna terminológia, ktorá je objektom analýzy tohto príspevku, je neoddeliteľnou súčasťou (nielen) práva a jej znalosť pri preklade predpokladá od subjektu prenosu takto štruktúrovaných komunikátov aj istú úroveň teoretických vedomostí z konkrétnej oblasti práva, a to tak v zdrojovom, ako aj v cieľovom jazyku. Teoretická báza umožňuje prekladateľovi pojem presne zachytiť. Táto teoretická nevyhnutnosť sa nevzťahuje len na bezekvivalentnú terminológiu vyplývajúcu z odlišného právneho systému jednotlivých krajín a následnej nutnosti vytvoriť ekvivalent v súlade s obsahom definície pojmu, ale aj na správnu voľbu terminológie vo všeobecnosti a rovnako správnu voľbu v prípade synonymie (synonymia v terminológii predstavuje defekt, napriek tomu nie je zriedkavým javom), ktorá môže, ale nemusí terminológiu predstavovať.

Synonymia môže viesť aj k translatologickým defektom, ktoré súvisia, napr. s ignorovaním obsahu definície konkrétneho termínu (v prípade bezekvivalentnej terminológie ide o tvorbu/preklad termínu), ako aj nedostatky vo výbere lexiky pri preklade už existujúcej terminológie. Pri písaní odborného textu sa nielen odborník, ale ani prekladateľ (pri preklade) zväčša nezamýšľajú nad sémantickou zložkou pri výbere lexiky v existujúcej terminológii a termín alebo „kváziterm‍ín“ do textu aplikujú automaticky (cf. Opalková, 2012).

Cieľom tohto príspevku je poukázať na sémantické nedostatky nemeckej lexiky vnímanej, nielen laikmi, ako terminológie, ktorá je v pozícii „synonyma“ pokrývajúceho príslušný pojem, a je teda vnímaná za svojvoľne zameniteľnú. Naša argumentácia je založená na diferencovaní synoným, ktorému predchádza analýza motivácie slovotvorného základu lexémy konkrétneho (ne)termínu. Výsledok našej analýzy smeruje k anulovaniu konkrétneho pojmu.

2 Samovražda – reflexia termín vs. netermín v slovenskom jazyku

Názov tejto časti článku indikuje nonsens vo výbere lexiky pokrývajúcej pojem. Na zdôvodnenie tohto tvrdenia nám poslúžia nasledujúce argumenty:

1. Substantívum *samovražda* patrí do kategórie determinatívnych kompozít s pronominálnym slovotvorným základom (Furdík, s. 107) na prvom mieste: ***samo**-vražda.*

Argumentácia v prospech tvrdenia uvedeného v názve tohto príspevku si vyžaduje oboznámenie sa s obsahom definície druhého slovotvorného základu kompozita *samovražda*, a to *vražda.* Za týmto účelom využijeme dve definície:

1. Definíciu lexémy *vražda* predstavujúcu termín, tak ako je definovaná Trestným zákonom, a definíciu tejto lexémy predstavujúcu jednotku všeobecnej slovnej zásoby a uvedenú v slovníku slovenského jazyka (v našom príspevku zastúpený svojou elektronickou formou), ktorý spravuje Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a je garanciou čistoty slovenského jazyka:

1.1 Obsah pojmu *vražda* v Trestnom zákone (implicitne) uvádza § 145, ktorý vraždu ako realitu explicitne nedefinuje:

Kto iného úmyselne usmrtí, potrestá sa odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov (**http://www.zakonypre-ludi.sk/zz/2005-300**).

1.2 *Vražda* sa v elektronickom slovníku SAV JÚĽŠ definuje ako *úmyselné zabitie človeka* (**http://slovniky.juls.savba.sk/**).

1.3 *Samovražda – dobrovoľné usmrtenie seba samého* (**http://slovniky.juls.savba.sk/**).

Druhým slovotvorným základom kompozita *samovražda* je substantívum *vražda.* Trestný zákon, ako smerodajný úzko odborný zdroj našej analýzy, vysvetľuje termín *vražda* v kontexte syntagmy *úmyselné usmrtenie iného* človeka. Elektronický zdroj JÚĽŠ hovorí o zbavení života človeka inou osobou a vo svojej definícii používa sloveso *zabiť,* nie *usmrtiť*: *vražda = úmyselné zabitie.* Trestný zákon však odkazuje aj na termín *zabitie*: *Kto v úmysle spôsobiť ťažkú ujmu na zdraví inému z nedbanlivosti spôsobí smrť…*, vo význame, keď jedna osoba chce ublížiť inej osobe, avšak neodhadnutím, napr. intenzity svojho úderu atď., inej osobe spôsobí smrť (t. j. *zabije* ju).

Keď vychádzame zo skutočnosti, že vraždou jedna osoba zbaví života inú osobu, potom substantívum *vražda,* t. j. byť zbavený života inou osobou, v spojení s prvým slovotvorným základom *samo-*, t. j. vykonať niečo sám (nie prostredníctvom iného), predstavuje logickú nekorektnosť v tom zmysle, že *človek* ***sa*** *nemôže* ***sám zavraždiť****, ale sa len sám usmrtiť* (cf. *zabiť sa pri autonehode* – neúmyselne prísť o život).

Táto lexikálna skutočnosť vo všeobecnosti a, v jej zmysle aj terminologická skutočnosť, zdá sa, nebola doteraz v slovenskom odbornom jazyku povšimnutá. Nevenuje sa jej ani Trestný zákon v rámci svojej terminológie, avšak ani slovenský jazyk predstavujúci systém kódov, ktorý by mal byť používateľom tohto jazyka zrozumiteľný a pri terminológii aj exaktný. Z pozície neodborníka na trestné právo je možno odvážne konkrétny komunikačný aparát danej oblasti spochybniť a následne žiadať o jeho revíziu. Touto analýzou na jazykovej úrovni a z nej plynúcimi argumentmi sme však chceli poukázať na nesúlad medzi obsahom pojmu termínu *samovražda* a lexikou odkazujúcou na tento pojem v tak odbornom prostredí, akým je právo. Filologický pohľad môže niektoré čiastkové aspekty niekedy zaznamenať, resp. ozrejmiť, alebo ako uvádza J. Opalková (Kredátusová, Opalková, 2010), lexikálny význam slov je potrebné skúmať v dichotómii, resp. opozícii: prvotný význam vs. druhotný, motivovaný. Tento názor a osobná konzultácia s autorkou odhalili ďalšie možnosti nášho výskumu, a to v kontexte etymológie slov slovanských jazykov a postupného rozširovania množiny významov pôvodného významu skúmaného výrazu, napr.: samovražda od samovrah; vrag/h, лютый, заклятый враг = krutý, neľútostný nepriateľ, nepriateľ na život a na smrť → samovrah – sám sebe nepriateľ, sám seba ako nepriateľ, nemilujúci; prvá časť kompozita je potenciálne kalk v kontexte latinského *sui* – seba, sebe z: *sui-cídium.*

Podobné kolízne prvky motivačného charakteru vo výbere lexiky reflektujúcej analyzovaný pojem možno pozorovať aj v nemeckom jazyku (3).

3 Samovražda ako koncept z perspektívy nemeckého jazyka

Na slovenskú lexému *samovražda* odkazuje nemčina nasledujúcimi substantívami: *Selbstmord, Suizid, Freitod* a *Selbsttötung*. Vychádzajúc zo stručnej definície jednotlivých lexém v nemeckom výkladovom slovníku Duden (najväčší slovník súčasnej nemeckej všeobecnej slovnej zásoby), všetky štyri substantíva indikujú slobodné rozhodnutie človeka ukončiť vlastný život:

Selbstmord – zabiť sa sám; úmyselné ukončenie vlastného života;

Suizid – zabitie seba samého (termín, najčastejšie používaný v psychológii);

Freitod – samovražda (podľa F. Nietzscheho – „Vom freien Tod" (O slobodnej smrti));

Selbsttötung – samovražda (úradný jazyk).

Pojem *samovražda* možno skúmať z niekoľkých hľadísk, a to hľadiska medicínskeho, psychologického, psychiatrického, sociologického, teologického, etického či právneho. Výsledok výskumu je však, vo vzťahu k definícii ako dôležitého atribútu charakterizujúceho termíny, diverzifikovaný. V prospech našej argumentácie uvedenej v bode 2 sme si zvolili dve oblasti, a to oblasť práva, ktorého súčasťou je právny jazyk, a média, ktoré pracujú so všeobecným jazykom.

Na základe definícií uvedených v nasledujúcich častiach nášho príspevku predstavujú substantíva *Selbstmord, Suizid, Freitod* a *Selbsttötung* synonymá. Odlišnosť medzi týmito lexémami možno pozorovať iba v ich relácii termín (*Suizid*, *Selbsttötung*) vs. netermín.

Nasledujúca analýza má za úlohu konkrétnejšie priblížiť oblasť použitia všetkých štyroch lexém. V tejto analýze zohráva dôležitú úlohu lexika odkazujúca na samotný koncept v zmysle pojmu „zbaviť sa vlastného života".

3.1 (r) Selbstmord – samovražda

Lexéma *Selbstmord* sa motiváciou zhoduje so slovenskou lexémou samovražda (*selbst – samo-, Mord – vražda*). Autorom tohto nemeckého pomenovania je cirkevný otec Augustinus (ide o preklad z latinského *suicidium* → *sui = seba + cidium = zabitie, zabíjanie* → *sebazabitie* v zmysle: dobrovoľného ukončenia života). Lexéma *Selbstmord* je najstaršie nemecké slovo označujúce akt zbavenia sa vlastného života. Z právneho hľadiska však táto lexéma nie je pojmovo adekvátna, pretože, keď vychádzame z trestného zákona, nie je splnená väčšina znakov aktu vraždy (3.1.1) – *Človek sa nemôže sám zavraždiť, ale sa iba sám usmrtiť.* V nemeckých zákonoch sa preto v odbornom jazyku vyskytujú len termíny *Selbsttötung* (3.2) a *Suizid* (3.3), ktoré odkazujú na pojem dobrovoľného zbavenia sa vlastného života. Tieto termíny, t. j. *Selbsttötung* a *Suizid*, však vo všeobecnosti nevyužívajú média, tie uprednostňujú, pravdepodobne z neznalosti pojmu, lexému *Selbstmord*.

Nech je výsledok spáchania samovraždy akýkoľvek, pozitívny alebo negatívny, tento čin, rovnako ako pokus o spáchanie tohto činu (*r Selbstmordversuch*), nie je z právneho hľadoska trestný. V civilizovaných krajinách, však v prípade pokusu o samovraždu, existujú isté konzekvencie, a to v podobe policajného výsluchu a psychiatrického vyšetrenia. Úlohou týchto konzekvencii je (na rozdiel od páchateľa trestného činu vraždy) identifikovať okolnosti, resp. svojprávnosť dotknutej osoby a na základe zistení o takejto osobe poskytnúť potenciálne možnú pomoc.

3.1.1 (r) Mord – vražda

Ako uvádzame v bode 3.1, lexéma *Mord* (vražda) je, rovnako ako lexéma *vražda* v slovenčine, súčasťou kompozita *Selbstmord* (samovražda). Lexému *vražda* definuje výkladový slovník Duden ako *úmyselné zabitie jedného alebo viacerých ľudí z najnižších pohnútok.* Nemecký internetový zdroj, ktorý sa zaoberá právom (pozri literatúra tohto príspevku), uvádza nasledujúce skupiny znakov trestného činu vražda, t. j. podmienky, ktoré je potrebné splniť, aby bola naplnená skutková podstata (*Tatbestand*) trestného činu *vražda*:

1. chuť vraždiť (*Mordlust*) – radosť zo zabitia človeka;
2. uspokojenie pohlavného pudu (*Befriedigung des Geschlechtstriebs*) – vrah dosahuje zabitím sexuálne uspokojenie, uspokojí sa na mŕtvole;
3. chamtivosť (*Habgier*);
4. ďalšie nízke pohnútky.

Termín *vražda* teda odkazuje na zbavenie života človeka/ľudí iným človekom/inými ľuďmi. Na rozdiel od samovraždy, ktorá predmetom trestného stíhania dotknutej osoby nie je, sa z právneho hľadiska vrahovia trestajú doživotným trestom odňatia slobody (*lebenslange Freiheitsstrafe*). V prípade vraždy je obvinená osoba vyšetrovaná znalcom/znalcami (*r Sachverständige*), psychiatrom alebo psychológom, a to z dôvodu trestnej zodpovednosti (*e Schuldfähigkeit*).

3.2 (e) Selbsttötung – samovražda

Za samovraždu (e *Selbsttötung*) sa považuje samostatné a úmyselné ukončenie vlastného života. V prípade termínu *Selbsttötung* rozlišujeme dva spôsoby spáchanie tohto činu, a to **aktívny spôsob** (napr. prerezanie si tepny – *sich Pulsadern aufscheiden*, strelenie si do hlavy – *sich in den Kopf schießen*, obesenie sa – *sich erhängen*) a **pasívny spôsob** (odmietanie životne dôležitých liekov – *Verweigerung von lebensnotwentigen Medikamenten*, stravy alebo ošetrenia – *Nahrungsverweigerung*); oba tieto spôsoby smerujú k smrti. *Samovražda* ani *napomáhanie k samovražde* nepredstavujú trestný čin. *Účasť na samovražde*, t. j. napomáhanie niekomu zbaviť sa života na vlastnú žiadosť (*Tötung auf Verlangen/ Beihilfe zum Suizid*), však trestný čin predstavuje (Aktualizácia k zákonom 1/2014).

3.3 r/s Suizid/suicidium – samovražda

Na označenie dobrovoľného ukončenia vlastného života sa v nemčine používa aj termín (r/s) *Suizid* (lat. *sui* – seiner /seba/, *-cidere* – tőten /usmrtiť/). Pojem samovraždy (*Suizid*) sa z vedeckého pohľadu pokúsil ako prvý definovať francúzsky sociológ a etnológ Émile Durkheim: *Samovraždou nazývame akýkoľvek prípad smrti, ktorý vychádza priamo alebo nepriamo z konania alebo opomenutia konať osobou, ktorá si vopred bola vedomá dôsledku svojho konania alebo nekonania* (https://bit.ly/2RTSMgi). V dôsledku priameho konania samovrah (*r Suizident -en, -en*) zomiera použitím ním zvoleného samovražedného prostriedku (*s Suizidmittel*), ktorý je ľahko dostupný.

Nepriamu samovraždu možno spáchať, napr. použitím/požívaním alkoholu alebo drog (*Alkohol/Drogen einnehmen*), ktorých požitie/požívanie vedie k zlyhaniu orgánov, alebo odmietaním životne dôležitých liekov, stravy, ošetrenia.

V roku 1989 definoval Hömmern (Internet. zdroj – *Suizid*) samovraždu ako *konanie namierené proti vlastnému životu so smrteľným následkom* (eine gegen das eigene Leben gerichtete Handlung mit tödlichem Ausgang). Táto definícia, však nezohľadňuje úmyselnosť tohto činu, t. j. či smrť bola alebo nebola úmyselná. Dôvodom, prečo je uvedená definícia uprednostňovaná v praxi, je skutočnosť, že v mnohých prípadoch nie je zrejmé, či samovražda bola úmyselná alebo išlo o nevydarený pokus o samovraždu (*Suizidversuch*, lat. *Tentamen suicidii*), t. j. človek sa pokúsil o samovraždu (*Suizidversuch unternehmen*) s negatívnym výsledkom.

Na psychický stav samovraždou ohrozeného človeka odkazujeme termínom suicidalita (*e Suizidalität*). Ľudia, ktorí majú v úmysle spáchať samovraždu (r *Suizidgedanke*), si konkrétny druh samovraždy (e *Suizidart*) vyberajú z množstva existujúcich možností. Na počet samovrážd alebo ich rast (r *Suizidanstieg*) môže mať negatívny vplyv aj sledovanie televíznych filmov s podobnou témou.

Rovnakú motiváciu ako v prípade nemeckého termínu *Suizid* možno zaznamenať aj v anglickom (*suicide*) a francúzskom jazyku (m. *suicide*). V obidvoch prípadoch je lexéma *suicide* v postavení termínu.

3.4 (r) Freitod – samovražda

Ďalšou z nemeckých lexém odkazujúcich na pojem *samovraždy* je lexéma *Freitod*. Ani táto lexéma, však nepredstavuje právny termín. Nemecký výkladový slovník Duden (jednotlivé slovníky s označením Duden sa zaoberajú nemeckým jazykom z pohľadu gramatiky, pravopisu, štylistiky, cudzích slov, synoným, výslovnosti, slovných zvratov atď.) považuje lexémy *Freitod* a *Selbstmord* (3.1) za synonymné, avšak nepovažuje ich za termíny. Obidve lexémy (*Freitod* a *Selbstmord*) sú používané vo všeobecnom jazyku, a to vrátane masmédií. Do oblasti terminológie však zaraďujeme iba lexémy *Suizid* a *Selbsttötung* (3.2 a 3.3). Túto skutočnosť potvrdzujú výsledky nášho výskumu, ktoré sú zároveň v korelácii s výkladovým slovníkom Duden a definíciami príslušných termínov.

Záver

Pri písaní alebo čítaní bežného, teda nie odborného textu, sa tiež možno aspoň sporadicky stretnúť s nejakým termínom. Laik (v zmysle neprofesionál, nešpecialista vo výsostne odbornom odvetví) sa pri písaní textu zväčša kriticky nezamýšľa nad výberom slov v zmysle terminológie. Túto skutočnosť možno denno-denne pozorovať v masmédiách, pre ktoré je prvoradé slovnú zásobu obmieňať zo štylistických dôvodov, a to aj za cenu zámeny všeobecnej slovnej zásoby terminológiou (porov. nemecké *Freitod*, *Selbstmord* vs. *Suizid*, *Selbsttötung*). Takýto postup výberu lexiky však laická verejnosť nevníma ako nedostatok, pretože bežný recipient excerpuje len dominantnú, navyše konvencionalizovanú informáciu. Súvislosti, ktoré charakterizujú logiku, motivovanosť alebo ich absenciu (?) pri vzniku pomenovaní, resp. slov ako termínov sú doménou úzko orientovaných odborníkov, tvorcov vlastného terminologického aparátu príslušného odvetvia, medzi nimi jazykovedcov a nezriedka i prekladateľov. Práve cez prizmu prekladateľskej činnosti možno pozorovať a identifikovať rôzne potenciálne nekorektnosti filologického charakteru, ako demonštrujú aj tu analyzované príklady z nemeckého a slovenského jazyka. Zároveň je možné konfrontovať, ako jazyky dokážu riešiť prípadné terminologické výzvy (porov. nemecké *Suizid* a *Selbsttötung* v opozícii k slovenskému termínu *samovražda*). Napokon, analýza materiálu deklaruje aj potrebu spolupráce viacerých odborníkov, a to tak z predmetnej, ako aj jazykovej oblasti, vrátane medzijazykovej komunikácie.

Literatúra

Aktualizácia k zákonom 1/2014. Vydala: Špeciálna knižnica OVTR MV SR, Bratislava 2014.
DUDEN (2006). Deutsches Universalwörterbuch.6.überarbeitete Auflage. Mannheim-Leizig-Wien-Zürrich: Dudenverlag, 2006. 2016 s. ISBN 10:3-411-05506-5.
FURDÍK, J. (2004). Slovenská slovotvorba, Prešov: Vydavateľstvo Náuka, 200 s. ISBN 808903828X.
KREDÁTUSOVÁ, J. – OPALKOVÁ, J. (2010). Kontrastívna lexikológia pre prekladateľov (rusistov a ukrajinistov), Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-0268-7.
OPALKOVÁ, J. (2012): Mediácia interkultúrnej komunikácie. Súdny prekladateľ, Prešov: FF PU v Prešove. ISBN 978-80-555-0625-8

Elektronické dokumenty

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra. Dostupné na: **http://slovniky.juls.savba.sk/**
Mord. Dostupné na: **https://bit.ly/2PAO5ew**
Selbstmord. Dostupné na: **https://bit.ly/2PvrQ9U**
Suizid. Dostupné na: **https://bit.ly/2RTSMgi**
Selbsttötung. Dostupné na: **https://bit.ly/2Fr34TR**
Zákony pre ľudí: **https://bit.ly/2K9gmmB**

Résumé

Lexikálne analyzovanie termínov a ich definícií pomáha objasniť obsah konkrétnych pojmov. Takéto analyzovanie tiež pomáha vytvoriť čo najpresnejšiu terminológiu s ohľadom na pojem, tak v materinskom, ako aj v príslušnom cudzom jazyku. Ak v zmysle obsahu definície príslušného pojmu je lexika chybná, nie je z pozície laika možné chybný výber lexiky zastupujúcej termín zmeniť, avšak je možné argumentáciou založenou na lexikálnej analýze termínu a obsahu definície príslušného pojmu stimulovať (aj keď nie s okamžitým výsledkom) revíziu posunu, a pri tvorbe nových termínov podobné nekorektnosti anticipovať a predchádzať im.

Lexical analysing terms and their definitions helps clarifying content of the respective notions. Such analysing also helps in creating terminology as exact as possible with reference to the notions, both in a mother tongue and the respective foreign language. If in terms of content of the definition of the respective notion lexis is wrong, from the position of a layman it is not possible to change the wrong choice of such lexis representing a term, however it is possible, based on the arguments following both content of the definition of the respective notion and a lexical analysis of a term, to stimulate (though not with an immediate effect) the removal of the mistake, and to avoid similar mistakes in creating new terms.

PHDR. MONIKA JÁNOŠOVÁ, PHD.
Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach

Podzimní jeronýmský výlet za Ladou do Hrusic aneb nenechali jsme se odradit

Náš letošní podzimní výlet na počest sv. Jeronýma narazil na pár protivenství. Původně jsme chtěli jít do sázavského kláštera, ale ukázalo se, že je kvůli rekonstrukci uzavřen kostel sv. Vojtěcha (navštívíme ho někdy příště). Po marném pokusu objednat na daný termín prohlídku ondřejovské hvězdárny padla do třetice volba na Hrusice a Ladův kraj. Zde se ovšem při průzkumné výpravě pro změnu ukázalo, že je pro těžbu dřeva uzavřena Mikešova cesta z Mnichovic do Hrusic – a právě tou jsme plánovali jít. Tak jsme jako náhradní trasu zvolili cyklostezku z Mnichovic do Mirošovic. A konečně: když už tucet výletníků, jež neodradila ani hrozící koronavirová krize, seděl ve vlaku, byla přerušena doprava na trati Strančice-Senohraby, protože se tam nějaký nešťastník vrhl pod vlak.

Tím pádem jsme do Mnichovic, kde pěší výlet začínal, dorazili se zpožděním. Přidali jsme však do kroku a do hrusického kostelíka sv. Václava jsme dorazili podle plánu. Tam právě končila mše a očekával nás stařičký pan farář. Na úvod nás vyzval k modlitbě (Otčenáš jsme uměli, ale se Zdrávas to už bylo slabší) a poté nás maličko přezkoušel z náboženství. Obstáli jsme jen částečně.

Poté jsme se přesunuli do Památníku Josefa Lady a jeho dcery Aleny Ladové. Ten se nachází ve vile, již si coby letní sídlo pořídil malíř ve své rodné obci. Prohlédli jsme si expozici tvořenou zejména Ladovými obrázky a knížkami včetně jejich překladů do různých i exotických jazyků a ochotná paní průvodkyně popovídala o malířově životě a díle. Dozvěděli jsme se i některé méně známé skutečnosti jako například, že Lada neměl žádné výtvarné vzdělání, byl vyučeným knihařem; jeho malířský talent objevil farář při hodině náboženství; kocour Mikeš skutečně žil a povídání o něm si Lada vymyslel pro své malé dcerky; Mikeš je (po Švejkovi) druhá nejpřekládanější česká kniha, Ladovy obrazy mají dnes takovou cenu, že se draží za milion a půl korun.

Z Hrusic už to není moc daleko do Senohrab, kde jsme skončili v restauraci Franz u nádraží, známé již z loňského roku. Na rozdíl od jarního výletu nám tentokrát počasí přálo, a tak jsme si přes všechna úskalí užili příjemný slunečný den babího léta. Svatý Jeronýme, díky!

ALENA ŠOURKOVÁ
tlumočnice a překladatelka, místopředsedkyně JTP

Adventní špacír do Kunratic

Ve dnech koronavirové pandemie snad všichni pociťujeme, jak moc nám chybí kontakty s rodinnými příslušníky, přáteli, kolegy. Proto jsme využili rozvolňování protikoronavirových opatření a na stříbrnou neděli 13. prosince 2020 naplánovali procházku do Kunratic. Naším cílem bylo trochu se projít, setkat se s kolegy a přáteli a prohlédnout si kostel sv. Jakuba Většího v Kunraticích.

Na startu u stanice metra Roztyly jsme se sešli v rekordním počtu – 27 lidí a jeden pes jménem Cane. Kráčeli jsme klasickou cestou k rybníku Labuť, podle Kunratického potoka k Dolnomlýnskému rybníku a nahoru do Kunratic ke kostelu. Ten jsme si prohlédli v celé jeho barokní nádheře. A není to jen tak ledajaký kostel: je postaven podle návrhu F. M. Kaňky a jeho předchůdcem byl raně gotický kostel ze 13. století, rovněž zasvěcený sv. Jakubovi Většímu. Bylo to v době, kdy v Kunraticích stávala tvrz.

Na závěr procházky se část výletníků posilnila v restauraci U Bezuchů naproti kostelu. Rozloučili jsme se s přáním krásných Vánoc a koronyprostého nového roku.

ALENA ŠOURKOVÁ

Adaptační kurzy přidávají nový projektový jazyk – srbštinu

Účastníci se školitelkou Sandrou Vlainić. Obsah adaptačně-integračních kurzů jim přednášel lektor Shumran Hafoudh.

V rámci projektu *Vítejte v České republice 2020* přidáváme mezi projektové jazyky nový, už devátý jazyk, jímž je srbština. Prvním předpokladem pro úspěšnou realizaci kurzů Vítejte v ČR v srbštině je překlad všech informačních materiálů a především školení nových tlumočníků. Začátkem října jsme tak ještě před nástupem druhé vlny pandemie stihli uspořádat dvoudenní školení pro tlumočníky srbštiny, jež proběhlo ve spolupráci s Jednotou tlumočníků a překladatelů. Zúčastnilo se jej šest tlumočníků.

Jaká jsou specifika tlumočení do srbštiny? Odpovídá školitelka tlumočníků srbštiny, Mgr. Sandra Vlainić:

Srbština a čeština patří do stejné jazykové rodiny – jsou to slovanské jazyky. Při tlumočení nám to docela často přijde vhod, ale jsou i situace, jichž se musíme vyvarovat a dávat pozor na tzv. falešné přátele. Jedná se o slova, která znějí stejně nebo podobně, ale jsou svým významem velice daleko od slova v jazyce do nějž, nebo z nějž tlumočíme.

Prostředí, v němž se srbština používá, se vyznačuje otevřeným a spontánním přístupem, což zanechalo stopy i na jazykových prostředích a etiketě. Použití tykání a vykání mohou docela změnit účel a úmysl ústního projevu. V Srbsku lze tykání brát i jako bourání distance mezi komunikujícími, lze to chápat i jako znak, že jste součásti komunity.

Jaká doporučení má Sandra Vlainić pro tlumočníky srbštiny?

Správný překlad termínů by někdy měl ustoupit před slovy či výrazy, kterým skupina posluchačů bude lépe rozumět. Vždy si buďte vědomi, že nepřekládáte odborníkům na sociální problematiku, pracovníkům ze zdravotního pojištění nebo kolegům, kteří mají na starosti pobyty cizinců, nýbrž lidem, kteří mnohokrát poprvé slyší o probíraných tématech.

A rada nakonec: nepředpokládejte, že skupina uchazečů bude všemu rozumět a že to přece určitě vědí. Před vámi jsou lidé z různých společenských skupin, regionů, měst, vesnic.

Školení bylo realizováno v rámci projektu Vítejte v České republice 2020 financovaného Ministerstvem vnitra České republiky a proběhlo ve spolupráci s Jednotou tlumočníků a překladatelů.

Převzato ze stránek **www.vitejtevcr.cz/cs/**, kde zájemci najdou více informací.

Dále vyšlo (nebo vyjde)...

Slovník nespisovné češtiny. Periferie českého jazyka: argot, slangy a lidová mluva od nejstarších dob po současnost. Historie a původ slov. 4., rozšířené vyd. Praha: Maxdorf, 2020. ISBN 978-80-7345-647-4.

Slovník univerbizátů (zjednoslovněných názvů) / Ivana Kolářová, František Štícha. 1. vyd. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3131-0.

Prahou bratří Čapků / Jaromír Slomek. 1. vyd. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3103-7.

Legal English / Kamila Tozzi, Eva Přidalová. 3. upravené vyd. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-456-5.

English for medical students / Alena Holá, Tamara Kopřivová. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 2020. ISBN 978-80-246-4679-4.

Angličtina pro číšníky, kuchaře a gastronomii / Dagmar Lanská, Jaroslava Kutová. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2020. ISBN 978-80-87865-64-4.

Biografický slovník Církve československé husitské. 1. vyd. Praha: Církev československá husitská, 2020. ISBN 978-80-7000-167-7.

Základy názvosloví tělesných cvičení / Karel Appelt, Miroslav Libra. 2. upravené vyd. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2020. ISBN 978-80-87723-62-3.

Lingvistika – korpus – empirie. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky. Ústav pro jazyk český, 2020. ISBN 978-80-88211-13-6.

Islámská čítanka: studijní antologie arabského islámského písemnictví / Ondřej Beránek, Bronislav Ostřanský, Pavel Ťupek (eds.). 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2020. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7308-982-5.

Bůh Abrahamův versus Bůh Aristotelův: hebrejský středověký Dopis proti filosofii z pera anonymního autora / Jana Tomešová. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita; Dolní Břežany: Scriptorium, 2020. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7599-208-6 (Ostravská univerzita). ISBN 978-80-7649-014-7 (Scriptorium).

Encyklopedie českých právních dějin. XXI. svazek, Volby-Zákon o / Karel Schelle, Jaromír Tauchen (eds). Plzeň; Ostrava: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing s.r.o., 2020. ISBN 978-80-7380-569-2 (soubor; Vydavatelství

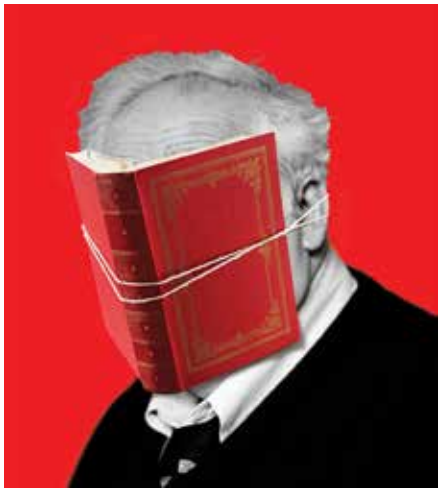

a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7418-238-9 (soubor; Key Publishing). ISBN 978-80-7380-812-9 (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7418-341-6 (Key Publishing).

Kniha filozofie / Otakar Vochoč a kol. Praha: Univerzum, 2020. ISBN 987-80-242-6597-1.

Moudrost v jidiš příslovích / Tomáš Novotný. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2020. ISBN 978-80-7566-190-6.

Lidová přísloví. Esence životní filosofie / Marie Mihulová, Milan Svoboda. Liberec: Santal, 2020. ISBN 978-80-87987-26-1.

Quantitative Linguistic Analysis of Czech Sign Language / Jiří Vaníček, Liběna Jarolímková. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020. ISBN 978-80-244-5728-4.

Slovníky modernistů a paradigmata moderny / Tomáš Kubíček, Vladimír Papoušek, David Skalický. Praha: Akropolis, 2020. ISBN 978-80-7470-294-5.

Ottova veľká školská encyklopédia: zvieratá, ľudia, vesmír: 5000 zaujímavostí o svete okolo nás. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2020. ISBN 978-80-7451-803-4.

Jan Amos Komenský v kostce: malá encyklopedie českého génia staletí / Markéta Pánková. 1. vyd. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského, 2020. ISBN 978-80-86935-50-8.

Katalog německých vyznamenání. [Díl] 2 / Marek Charvát, Hynek Blaha. 1. vyd. Znojmo: HB Production, 2020. ISBN 978-80-270-8432-6.

Lexikon světem jdoucích [Díl] 1. A–K / Hanka Tlamsová. 1. vyd. Brno: Sperát Ivo PhDr., 2020. ISBN 978-80-87542-35-4.

Jak se vyznat v klimatu: encyklopedie pro školáky / Kristina Scharmacher-Schreiber, Stephanie Marian. 1.vyd. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1639-1.

Atlas kaktusů. [Díl] 35 / Lubomír Berka, Radomír Řepka, Libor Kunte. 1. vyd. Brno: Společnost českých a slovenských pěstitelů kaktusů a sukulentů, 2020. ISBN 978-80-270-8440-1.

Atlas kaktusů. [Díl] 36 / Lubomír Berka, Radomír Řepka, Libor Kunte. 1. vyd. Brno: Společnost českých a slovenských pěstitelů kaktusů a sukulentů, 2021. ISBN 978-80-270-8441-8.

Atlas hub / Marta Knauerová, Josef Slavíček, Libuše Urubová. Praha: Edika, 2020. ISBN 978-80-266-1552-1.

Ryby našich vod / Frank Hecker. Praha: Slovart, 2020. ISBN 978-80-276-0097-7.

Euromedia Group, Praha 2020

Encyklopedie šití: praktický průvodce technikami šití. 4. vyd. ISBN 78-80-242-6912-2.

Obojživelníci / Christophe Dufresnes. 1. vyd. ISBN 978-80-242-7006-7.

Lexikon ČSLA: svazy a svazky / Jiří Fidler. 1. vyd. ISBN 978-80-242-7022-7.

Nakladatelství Sun, Říčany 2020

Anglický slovníček. 1. vyd. ISBN 978-80-7567-750-1.

Atlas vlajek. 7. vyd. ISBN 978-80-7567-610-8.

Atlas zvířat. 1. vyd. ISBN 978-80-7567-731-0.

MGR. ALENA ŠOURKOVÁ
tlumočnice a překladatelka
místopředsedkyně JTP

ToP

(tlumočení-překlad)

Číslo 138 ročník XXXI – 2020
zima 2020
ToP (tlumočení-překlad)
Odborný bulletin Jednoty tlumočníků a překladatelů
ISSN 1210-4159 (tištěná verze, 1990-2014)
ISSN 2336-8888 (elektronická verze od 2015, platí i pro elektronický archiv starších ročníků)
JTP je členem Mezinárodní federace překladatelů FIT – Féderation internationale des traducteurs, organizace třídy „A“ uznané UNESCO.

šéfredaktor Petr Kautský
redakční rada Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc., Amalaine Diabová, Katarzyna Filgasová, Ing. Miroslav Herold, CSc., PhDr. Milan Hrdlička, CSc., Mgr. Marie Kopecká, PhDr. Andrej Rády, Barbora Stejskalová, PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D., Mgr. Alena Šourková, Mgr. Andreas Weber.

redakce
JTP – ToP, Senovážné nám. 23,
110 00 Praha 1.
Telefon: 224 142 517. 224 142 312.
E-mail: jtp@jtpunion.org
www.jtpunion.org
Facebook: jtp@jtpunion.org

předplatné 2021 v ČR 200 Kč, v zahraničí 10 eur.
Cena jednoho čísla 65 Kč.
Zdarma členům JTP, ASKOT a řádným členům České komory tlumočníků znakového jazyka.
Bankovní účet: 2800245144/2010
BIC: FIOBCZPPXX
IBAN: CZ5020100000002800245144

Registrace MK ČR 6198 TS: 7B B1.
Čtvrtletník. Vychází jen ve formátu PDF.
Uzávěrka tohoto čísla 24. 12. 2020.
Vydala © Jednota tlumočníků a překladatelů, IČ CZ002505676.

Za obsah článků odpovídají autoři. Texty neprošly jazykovou úpravou. Příspěvky nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce. Příspěvky se nehonorují. Příspěvky zde otištěné nesmí být reprodukovány v žádné formě, ani elektronickým či mechanickým způsobem, včetně systémů pro ukládání a vyhledávání informací, bez souhlasu držitelů copyrightu. Citace z textů možno přetisknout pouze s uvedením zdroje.

Od roku 1994 pomáháme lidem s poškozením míchy, kteří ochrnuli následkem nemoci či úrazu.

Jsme oporou nejen během několika prvních měsíců v nové situaci, ale kdykoliv v průběhu života.

Vycházíme z přesvědčení, že lidé po poškození míchy mohou žít svůj život naplněně a hodnotně.

Odešlete dárcovskou SMS ve tvaru **„DMS TRV PARAPLE 90“** na telefonní číslo **87 777.**
Cena DMS je 90 Kč

Každý měsíc Vám bude automaticky odečteno 90 Kč až do doby, než zasílání dlouhodobé podpory zrušíte.

Centrum Paraple obdrží ze zaslané částky 89 Kč, více na **www.darcovskasms.cz**.

PARAPLE CENTRUM

www.paraple.cz